בעזהשי"ת

ולאמטויי לנא מטוב נהורך

גליון ג'

מטוב נהורא

יו"ל ע"י איחוד חסידי שענדישוב | בנשיאות כ"ק מרן אדומו"ר שליט"א

דברי תורה, מאמרים, פתגמים, גנוזות, וענינים, באור החסידות ממעיין רבוה"ק

לולא האמנתי לראות בטו"ב ה'

בעמדינו בפתח שערי נהורא תליתאי פינו מלא שיר ושבחה לה' אשר זיכנו מאוצר מתנת חנם עם עוד גליון מפואר מלא וגדוש במעשי הצדיקים ובדבריהם הקדושים, ליהנות אנ"ש חסידים ואנשי מעשה ודורשי ומבקשי ה', ולתת לנו עוז ותעצומות להכין עצמינו כראוי וכיאות לקראת הזמן הגדול והנורא ולקבל את האור כי טוב בההכנה דרבה ולהשיג מקצת מן המקצת מגודל קדושת הימים הבאים עלינו לטובה.

בליל התקדש חג, תוקף קדושת היום יכולים למשמש באוויר, לא הרבה אנשים זכו לתסתופף בצל קדשו של כ"ק מרן רביה"ק זצוק"ל (מרן מהרי"ד זי"ע) בליל הסדר, ברוב החומרות הנהוגות בחצר קדשו, שינה מדרכו בקודש בכל ימות השנה כאשר אכלו בביתו נאוה קודש אורחים למאות, ובחג הפסח רק יחודי סגולה אשר עזרו בהכנות החג היו להם האפשרות להיות נוכח אצל הסדר הקדוש.

סיפר אחד מהמשתתפים אצל הסדר בליל התקדש חג פסח, כ"ק מרן אדומו"ר זי"ע התחיל לערוך הסדר, וכל כולו אומר כבוד, קדושת היום אור המזהיר הצח והמצוחצח הי' נרגש בחוש, רבינו יושב בראש ואומר ההגדה במתינות רב ובקול רם ובהתלהבות עצומה בוער כלפיד אש, אשרי מי שראה פניו מאירים.

אחד מהילדים שמע מאחד, שבעת שרבינו הקדוש מתעלה בדביקות עילאה ועיניו עצומים, אז רואה את אליהו הנביא, באמצע הסדר התאזר הילד ובתמימותו נתעורר לשאול את מרן רבינו זי"ע בעצמו שהיות שהמלמד שלו אמר שיש צדיקים שרואין אליהו הנביא בליל הסדר, אם כן נפשו בשאילתו אם גם רבינו רואה, ענה לו כ"ק מרן אדומו"ר זי"ע, כלל זה נקוט בידך. "מי שרואה אותו אינו אומר ומי שאומר אינו רואה".

בכל שנה ושנה ובכל דור ודור בעת הזה כאשר מתגלה אור מופלא רום מעלה וחוזר אותו ההתגלות והשפעות שהי' באותו מעמד בצאת ישראל ממצרים וכפי גודל ההכנה וההזדככות יכול כל אחד ואחד לפי ערכו להרגיש ולטעום מנועם זיו אור קדושת הימים הבאים.

ועל אף כי אין מקרא יוצא מדי פשוטו, נמצאנו למדין כי בזמן הזה כאשר נתעורר גודל קדושת הימים ההם, לא די לנו בדיבור בעלמא כי ברוב דברים בראי' לא קנה, ופי' דבריו הקדושים כי אם רוצים לראו"ת ולהשיג קדושת הימים צריך לזה הכנה, ועלינו לעבוד עבודה ולגשת מול היום הקדוש באימה בקדושת הדיבו"ר ובכל ההכנות כראוי כדי שנוכל לשאוב מהימים הקדושים מלא חפניים ולהשיג את האור כי טוב. ובהכנה דרבה בתפילה ומעשים לקדש ולטהר את עצמינו ככל היותר על כל פנים שנזכה לבוא אל פתח שער הבית ולקבל נועם קדושת הימים.

ויה"ר שנזכה להפיץ מעיינות חוצה ונזכה לקבל אור קדושת הימים באמת ובירא ובהאבה ובקרוב במהרה נזכה לעלות לציון ברנה ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים ונודה לך שיר חדש בביאת משיח צדקינו ומלכנו בראשינו במהרה בימינו אמן.

בתוכני נהורא

נהורא קדישא.....ב
מרן רביה"ק מראפשיץ זי"ע

נהורא דמלכא.....ט
כ"ק מרן אדומו"ר שליט"א

פניני נהורא.....י"ג
פנינים יקרים לחג המצות

לרגל הילולא קדישא
של מרן רביה"ק מהר"ט זי"ע

שרפי קודש.....י"ז
כ"ק רביה"ק מרן מהר"ט זי"ע
- יומדה"ק י"ב ניסן -
והקשר עם אחיו הגדול **הרה"ק רבי אלטר זאב מסטריזוב** זי"ע
- יומדה"ק ערב חג הפסח -

הלכתא דנהורא.....כ
שו"ת ובירורי הלכה מאת
כ"ק מרן אדומו"ר שליט"א

אור הרגל.....כ"ט
עניני חג הפסח

מלתא בטעמא...ל"ה
טעמים למנהגי קודש

נהורא קדישא

אמרי קודש מאת רביה"ק מראפשיץ זי"ע
מתוך ספרו הק' זרע קודש, וקצת ביאור בדבריו הקדושים

נערך ומבואר ע"י **חבורת אור קודש** שע"י איגוד בחורי שענדישוב

מבוא

בשיר וקול תודה נברך לאלקינו, על זכות הגדול שעלה בגורלינו, לעסוק בדברי צדיקים ולזכות בהם רבים מבני עמינו, לילך באורחותיהם לרומם את נפשינו. והנה כבר הארכנו קצת בגליון העבר להודיע תכלית כוונתינו, אך ראה ראינו דנכון מאוד לפרט היטב סדר עבודתינו, ולהודיע תכלית המכוון בדברינו.

ולבוא אל הענין נעמוד קצת להתבונן בענין הלימוד בספר הקדוש זרע קודש, ונקדים הקדמה אחת והיא, דהנה ידוע שכל ספר וספר מספרי תלמידי הבעש"ט, נכתב כפי דרכו ושורש נשמתו של אותו צדיק במיוחד, אעפ"י שכולם מרועה אחד נתנו, מ"מ רואים בעליל שינוי בין ספר אחד להשני, הן מפני לשון הספרים ואופן הכתיבה, והן הדרכתו בעבודת השי"ת עפ"י דרך החסידות, אך ידוע דהכל בא משורש אחד ה"ה אור שבעת הימים מרן הבעש"ט הק' זי"ע ומשם נתפשט לכמה ראשי דרכים תלמידיו ותלמידי תלמידיו הגדולים, ומתלמידים האלו נתפשט תורתו על פני תבל בכל המדינות. והנה ידוע אשר רוב רובם של הצדיקים ממשיכי דרך החסידות במדינות פוילן אונגארן גאליציע הם מתלמידיהם ותלמידי תלמידיהם של מרן רביה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע כידוע, ועיקר ספרי חסידות עה"ת המפורסמים ונפוצים בקרב החסידים כדוגמת מאור ושמש, אור לשמים, ושאר ספרי קודש כגון אלו, כולם נובעים ממקורו הטהור של מרן הרבי ר' אלימלך זי"ע כידוע. והנה בקרב החסידים בדרך כלל נפוץ מאוד ספרי הצדיקים האלו, ועל כן דרכם ולשונם מורגל אצל ההמונים, בחורים וזקנים יחדיו, אף שכל ספר הוא גם סוג מיוחד בפני עצמו, כיון שכל צדיק שורשו שונה מחבירו וכנזכר לעיל, מכל מקום כלליות סגנון לשונם דהיינו ה'שפראך' וה'צוגאנג' קרובים מאד אחד להשני, מפני שכולם נובעים ממקור אחד כנ"ל. וכל בני ישראל החפצים בקרבת אלקים הולכים לאורם הגדול, ואף שנמצא בדבריהם הקדושים דברים עמוקים מאד כידוע, דבר זה אינו מונע הלימוד, כי דבריהם הקדושים והנלהבים מובן גם באופן פשוט, וכל אחד יכול לאחוז באיזה נקודה להלהיב לבו וליכנס בשערי אורה. וגם דבריהם הקד' בפנימיות התורה אשר לאו כל מוחא סביל, אינו מעכב הלימוד בדבריהם היותר פשוטים, ענייני יסודות עבודת השי"ת עפ"י דרך הבעש"ט, אשר הם שוים לכל נפש להתחמם לאורה, וכל אחד אוחז במה ששייך לו כפי דרגתו.

והנה ספר הקדוש זרע קודש של מרן רביה"ק אשר נודע כספר עמוק ביותר, אף שיסוד דברי קדשו ודרכו בקודש הוא בסגנון רבותיו וכנ"ל, מ"מ בנקודה זו אינו שוה כ"כ לספרי שאר צדיקים המפורסמים הנ"ל, כי לשון קדשו בביאור ענייני עבודה, אף שאינו כ"כ קשה להבינה להרוצה לשום עיונו בה, כי באמת תוכן דברי קדשו שוים לכל נפש, רק שהשפה שלו בענייני עבודה בהרבה דברים הוא בשפה אחרת לגמרי משאר ספרים הקדושים, וגם שמדבר הרבה מכמה ענייני עבודה אשר לא נזכרו הרבה בשאר ספרי קודש, ובז"ק רגיל הרבה בענינים האלו, וגם נמצא הרבה מקומות אשר יסודות דברי קדשו בנוי על יסודות מוצקות שכבר ביאר ענינם בהרבה מקומות ולכן לא חש להביאו, ודבריו חתומים מאד.

ונוכל לומר דפעמים הרבה אשר הלומד בה דומה על דרך משל לאדם פשוט שקורא בספר המיוחד לרופאים מומחים, והספר מלא עם כל מיני שמות של איברים קטנים פנימים בתוך האדם אשר מציאותם לא נודע אליו כלל, וקורא איך שכל איבר ואיבר יש לה קשר עם איזה פעולה אחרת בגוף האדם, ואם

יעשה פעולה כזו יגרום ע"ז פעולה אחרת, וכדו' הרבה דברים, והקורא דברים אלו אינו מבינו כלל וכלל, ובוודאי שאינו יודע ומרגיש כלל שכל הדברים הללו יש לו שייכות כלשהו אליו, ולאמיתו של דבר הלא כל הדברים האלו שקרא אודותם והרבה יותר ממה שהוא יכול להשיג בכלל, כל פעולות נשגבות אלו נפעלים בתוכו ממש בכל עת ורגע. אך אינו נוגע אליו כלל עד אשר שיבין היטב ב' דברים, א' שיהי' לו ידיעה ברורה בסדר גוף האדם, האיך הכל נפעל וכדו', והב' שצריך לעיין אח"כ הדק היטב בדברי הספר ולהבין על בוריו האיך לטפל עם כל דבר, שיהי' לו תועלת מזה לבריאות גופו, ואז יהי' לו איזה קשר עם הספר ויבין איך נוגע אליו. ועד"מ ונמשל ככה הוא אודות ספה"ק זרע קודש, אשר להבינו צריך ב' מיני הקדמות, א' פשוט להבין את דבריו הקדושים ותוכן הכוונה בעניני עבודה וכדו', והב' להבין מתוך דבריו הקדושים האיך לקשר הדברים לנפשו של אדם במצב שהוא נמצא בה.

והנה אחרי אשר רצינו ליכנס בשערי אורה זו תורת מרן רבינו הקדוש, ע"כ עשינו תחבולות בזה להתאסף יחד ולהעמיק עצמנו בדברי קדשו בצוותא כפי קוצר השגת שכלינו, ובאמת אל יחשוד הקורא שבדעת עצמינו חשבנו לעמוד במקום גדולים להבין קצת מעומק דברי הזרע קודש, רק שהמקום גורם אשר בהיותנו מסתופפים בחצרות קדשינו בצל כ"ק מרן רבינו שליט"א אשר קיבל ממסורת בית אבותיו מרנן רבותינו הקדושים דרכם והנהגתם ואורח חייהם, אשר דרכו בדרך ראש השושילתא קדישא אביר הרועים מרן רבינו הקדוש מראפשיץ, והוסיף מרן רבינו שליט"א למסור ולבאר היטב - הן עניני חסידות בכללות - וביאור דברי הזרע קודש והנהגות רבותינו בפרטיות. ובהיותנו בזה אמרנו דמשום אל תמנע טוב, ראוי ורצוי לסדר הדברים ולפרסמו לזכות בהם את הרבים.

והנני להתנצל בזה ולבקש מהמעיין לבל יקפוץ להקשות על הדברים הנאמרים, בלי עיון היטב בהתיישבות ומתינות, כי כל הביאור הכל הוא המשך אחד, וצריך לעיין היטב לתפוס צורת הדברים כראוי, ויגיעות רבות ועצומות מאד נכנס להבהרת הענינים וסידורם, ע"כ נא ידיננו לכף זכות. ומיהו כבר אמר דוד המלך ע"ה שגיאות מי יבין, ע"כ כל מי שיש לו מה להעיר נא להודיע במוקדם אולי משגה הוא, והוא רחום יכפר בעדינו, ויהי רצון שלא יצא מתחת ידינו שום מכשול וטעות, והקב"ה יצילנו משגיאות ויראינו מתורתו נפלאות.

פתיחה והתנצלות

הננו להביע גודל תקוותינו בהוצאתינו לאור במדור זו נהורא קדישא דברים יקרים לבאר דברי מרן רבינו הקדוש בעל זרע קודש, כי על אף שמחמת קוצר הזמן וטרדות הימים לא הי' ביכלתינו לברר הדברים להוסיף ולגרוע ולברור אותם כבורר אוכל מתוך אוכל, עד שיצא דבר נאה ומושלם, מ"מ אין זה מגרע גודל העבודה ויגיעה העצומה שהשקענו בתוכן הביאור, וכן אין זה פוגם בסמכות הדברים שלא ח"ו מדעת עצמינו אמרנו לעמוד במקום גדולים לבאר ולפענח דברים צפונים ונעלמים, רק היות כי מחמת אפס הפנאי לא הי' באפשרות לציין בכל דבר מקום מוצאו, ולהראות אי' מקום כבודו, לכן הננו רוצים להתנצל שכל דברינו בענין תיקון המדות לפי דרכו של מרן רביה"ק מראפשיץ הרי כולו מבוארת בקונט' אור פני חיים מאמר תיקון המדות מאת כ"ק מרן רבינו שליט"א, דברים גדולים ונפלאים, וכן לאחר העיון בספרו דבי רב גופא במקומות רבים אין מספר שמבאר ענין תיקון המדות, יראה בעליל שכל הדברים ממקום קדוש יהלכון, ובאנו רק ללקט דברים מפוזרים, להשוותם ולהביאם לפונדק אחד, ולבאר בהם דברי רבינו במאמר זה אשר כלל הכל במילים קצרים. וכן הוא בשאר דברים הנאמרים כולם נאמרו ונשנו בספרי קודש, ובפרט ענין בריאת העולם בשביל ישראל וכו' המבואר באות ב', ענין זה מרגלא בפומי' דכ"ק אדומו"ר שליט"א בכל עת. והנה הגם דיש איזה מקומות שהדברים לא נתבארו הדברים כל צרכן, וגם קיצרנו ולא ביארנו כל חלק חצי הראשון של המאמר בשלימות, עכ"ז תקוותינו שבעזהי"ת יצא מזה תכלית טוב לעורר את עצמינו בענין גדול זה, ובקרוב נזכה לביאת משיח צדקינו ומלכינו בראשינו אמן.

זרע קודש מאמרי חג השבועות
ד"ה אמרו חכמינו ז"ל משה עלה בענן וכו'

אמרו חכמינו ז"ל משה עלה בענן וירד בענן. הנה כשיצאו ישראל ממצרים היו בבחינת קטנות מאוד, כמו שנאמר וארא מתבוססת בדמיך כו' ואת ערום וערי',

---

(א) **משה עלה בענן וכו'.** כשעלה לקבל תורה מסיני, היתה עלייתו בענן, וכן כשירד ירד על ידי ענן, ופירושו הפשוט שעליית משה היתה 'למרום ממש', וביארו חז"ל שעלה וירד על ידי ענן. וכתב רבינו לבאר בענין זה בחי' עלייתו וירידתו של משה רבינו המרומז בדברי חז"ל, שעל ידי עבודתו פעל להוריד ולהמשיך חיות וטובה לכל הנמצאים בכל המדריגות, וזה רומז בחי' עלייתו וירידתו של משה, (מבואר באריכות בסוף המאמר, וביאורו יבוא בהמשך בגליון הבא לקראת חג השבועות בעזהי"ת). ובחי' עבודה זו שייך ג"כ אצל כל ישראל, אך משה רבינו המשיך המשכה זו ביתר שאת מכל ישראל, שעבודתו הי' גדולה מאוד מכל האדם.

ומבאר רבינו עבודת בני ישראל בימים קדושים אלו, ימי חג הפסח, ונמשך אחריו ימי הספירה, ותכליתה הוא חג השבועות זמן קבלת התורה, שעלה משה בענן לקבל תורה לישראל. ומרומז זה במה שאמרו חז"ל משה עלה בענן וכו', בחי' זו רומז שעל ידי עבודת בני ישראל בחג הפסח וימי הספירה, (ביאור ענין וסדר עבודה זה יתבאר לקמן), פועלים בזה להמשיך חיות ושפע לכל הנבראים.

(ב) **כשיצאו ישראל ממצרים היו בבחינת קטנות מאוד וכו'.** אף על פי שענין בחי' זו של קטנות וגדלות ביציאת מצרים ידוע ומפורסם, מ"מ מן ההכרח לבארו קצת, כי רבינו האריך במאמר זה לבאר בעיקר עבודת בני ישראל בתיקון המדות, ועבודה זו מתחלת מיום ב' של פסח תחילת ימי הספירה עד שבועות, ולא האריך כלל בענין עבודת ליל הסדר, ביום א' של פסח, אשר ענינה הוא בחינה אחרת לגמרי, כי הארת ליל התקדש חג אינו תלוי בעבודת האדם, רק שהיא אור גדול שהקב"ה מאיר על ישראל בליל זה [והמעיין בדברי רבינו בזרע קודש על ההגדה, יראה שבכל המאמרים שם אינו מדבר מענין עבודת תיקון המדות (אף שמזכיר ענינו בדרך אגב כמה פעמים, מ"מ לא ביאר ענינו ועבודתו), רק מבאר ענין יציאת מצרים והאור הגדול שהשפיע הקב"ה בליל זה, והאיך נוכל להמשיך האור הזה וכדו', ולכאו' נראה קצת לפלא למי שרגיל בדבריו כי הוא מדבר בזה כל מקום, ובפרט על המועדים האריך מאוד בביאור ענין זה באריכות גדול מאוד, אלא נראה שאין זה ענין כלל לליל קדוש זה ולכן לא הזכיר ענינו כלל]. והנה אף שכל אחד מהם הוא ענין ועבודה בפני עצמה, מ"מ כל ענין עבודת תיקון המדות בא דוקא אחר האור הגדול של ליל פסח, ושניהם מקושרים יחד, ובפרט כי במאמר זה מבאר ענין תיקון המדות "על ידי ענוה", וזהו ענין גילוי אור ליל הסדר, שמביא לידי ביטול ודביקות גמור להבורא ית', וזהו ענין ענוה וכמו שיתבאר. ועל כן מן הצורך להאריך קצת בענין זה לקרבו אל השכל, ממה שביאר רבינו בענין זה בשאר מקומות, וגם ממה שהפליא לבאר בזה רבו של מרן ה"ה מרן המגיד הקדוש מקאזניץ זי"ע אשר בכל ספריו הקדושים האריך והרחיב מאוד בזה הענין כידוע, [ולפלא לציין שבענין שעורה וחטה שיתבאר לקמן, יסוד הענין נמצא מבואר בדברי המגיד בספרו הק' נר ישראל בקשר לענין י"ג מדות הרחמים כענין המבואר בזרע קודש במאמר זה] ויה"ר שלא נכשל בדברינו, והוא רחום יכפר בעדינו.

הנה כשהיו ישראל במצרים, אף שלא נתערבו עם הגוים, עכ"ז היו מאוד משוקעים בשערי טומאה, כמו שאמרו חז"ל הללו עובדי עבו"ז והללו עובדי עבו"ז וכו', כי היו נתונים תחת ממשלת המצריים, ועשו המצריים פעולות רבות כדי לבטל ח"ו מציאות הרוחני של הכלל ישראל, דהיינו כי ידוע מה שאמרו חז"ל שברא הש"ת את העולם בשביל הכלל ישראל, וכמו שדרשו 'בראשית ברא' אלקים את השמים ואת הארץ, בראשית 'בשביל ישראל' שנקראו 'ראשית'. והענין הוא כי תכלית כוונת בריאת העולם הוא למען שיתגלה כבוד מלכותו יתברך בזה העולם, ועלה ברצונו שהתגלות זו יהי' דייקא על ידי הכלל ישראל, ולפי עבודת בני ישראל [הן בכלליות, והן בפרטיות כל איש ישראל לפני עצמו] בזה תלוי הנהגת הבורא עם כל באי עולם, וזהו מעיקרי האמונה להכיר ולהאמין באמת שהקב"ה מנהיג העולם בכל עת ורגע בכל פרטי' ודקדוקי' בחיי האדם, וכן כל הנעשה בין כל גויי הארץ בכל המדינות, הקב"ה מנהיג הכל, והנהגתו הוא לפי הנהגת בני ישראל בזה העולם, וכל הנעשה הכל הוא לטובת ישראל, בשביל שיתגלה על ידם מלכות הבורא כנ"ל.

וגילוי זה הוא על ידי שגם האומות העולם יכירו

והקריבו שעורים, וכתוב בספרים שעור"ה שעור ה', פירוש שענין הספירה הוא לשער בעצמו כל המדות, וליתן שיעור וגבול וקצבה לכל המדות שלו ולתקנם, ולידע דלית לי' מגרמי' כלום, כמו אות ה' שהיא בהוצאתה בפה רק הבל לבד וכמ"ש לקמן, ולכן הקריבו שעורים מאכל בהמה, שבהמה אותיות בה מה, שגימטריא אדם, כי לא יקרא אדם רק כאשר ידוע לו באמת דלית לי' מגרמי' כלום, והוא רק כמו הבהמה כמו שנאמר ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך, ואין שום דבר ממה שיש לו רק מאתו יתברך, והענוה הנ"ל מביאו לתיקון מדותיו, שעל ידי שמבין שפלותו הגדול דומה לו שכולם הם טובים ממנו, ולכן גומל חסד עם הכל, וגם על ידי שמבין מאוד שפלותו מתגבר על יצרו לבלתי להמרות נגד כבודו יתברך, ולכעוס על המכעיסים אותו יתברך, ועל דרך זה בכל המדות.

זה שכל הנהגת הבריאה הוא דייקא למען תכלית זה שיתגלה כבוד מלכותו ית"ש, יכירו וידעו כל יושבי תבל, שהקב"ה מנהיג את העולם, וגם יכירו וידעו שהנהגת הבורא תלוי דייקא בעבודתינו, ולפי זה מתנהג ומשפיע טוב וחסד לכל העולם.

והנה פרעה והמצריים לא רצו להודות בזה שמה הבורא יתב' מנהיג את העולם ומשפיע טובות להעולם, הכל תלוי בהכלל ישראל, ותכלית הכל הוא שיתגלה מלכותו ית"ש על ידי זה, ולא רצו להודות בכל זה, הגם שהיו מאמינים שהשי"ת ברא העולם, אך סברו שהקב"ה משפיע טוב וחסד לכל העולם ואינו תלוי בהתנהגות הנבראים לטוב או לרע, ולא רצו להודות שהקב"ה מתנהג בהנהגה הנקרא מדה במדה דהיינו לפי הנהגת בני ישראל, וכנ"ל, ולכן לא ה' יכול לצאת מן הכח אל הפועל תכלית כוונת הבריאה שהכלל ישראל יתנהגו באופן זה לגלות רצונו ומלכות הבורא בזה העולם, כי המצריים גרמו לקלקל אמונה זו גם אצל בני ישראל, ופעלו שלא יכירו בני ישראל כבוד גדולתו ומלכותו יתברך, והיו משוקעים מאוד במ"ט שערי טומאה, וכנזכר לעיל שהמצריים רצו לבטל ח"ו כל מציאות הרוחני של הכלל ישראל, שלא יצא מכח אל הפועל, ועי"ז ח"ו לבטל כל כונת בריאת העולם.

ובעת יציאת מצרים נתעורר כח זה לצאת מכח אל הפועל, דהיינו שיתגלה לעין כל, כל ענין הנ"ל, שתכלית כוונת הבריאה הוא בשביל ישראל שעל ידם יתגלה כבוד מלכותו יתברך, וכן שהכלל ישראל בעצמם יכירו כבוד גדולתו יתב' ויפרסמו כבוד מלכותו על ידי שיקבלו עליהם עול מלכות הבורא ית"ש, ויעבדו אותו בכל מדותיהם וכוחותיהם הכלולים בהם.

ובליל פסח האיר השי"ת עליהם אור גדול, והוציאם מתחת יד מצרים וממשלתם, והגיעו להשגה זו הנ"ל, וזה נקרא בספה"ק גדלות ראשון, דהיינו שעד אז היו בקטנות כדוגמת התינוק שמתחלה הוא בקטנות מאוד, ואפילו כח הדיבור אין לו, ויונק מאמו, ואח"כ מעט מעט מתרבה דעתו וכח הדיבור שלו עד שנעשה גדול בדעת, ואינו כמו טפל לאחרים כמו שהי' בקטנותו, וכן יובן אצל עם בני ישראל שמתחלה היינו כמו טפילים למצרים, והיינו בשפלות גדול, וכמבואר לעיל, והוציאנו השי"ת מתחתם ולקח אותנו לו לעם כאשר עלתה ברצונו בראשית הבריאה. ובליל זה נגלה עלינו מלך מלכי המלכים הקב"ה, והעלה אותנו למדריגה גבוה עליונה מאד, ולדביקות נפלא, וענינו הוא להשיג באמת שאנו נתונים לגמרי תחת הנהגת הבורא [עי' במאמר אשרי העם שככ"ה לו של כ"ק מרן אדומו"ר שליט"א], וכל המציאות שלנו בזה העולם הוא לתכלית גילוי מלכותו ואלקותו.

אך מבואר בספרים שאחר הגילוי והגדלות בליל פסח, חזרו לבחינת הקטנות, [ונקרא בספה"ק קטנות שני] וזהו מה שמבואר כאן בדברי רבינו "כשיצאו ישראל ממצרים היו בבחינת קטנות מאוד כמו שנאמר וארא מתבוססת בדמיך כו' ואת ערום וערי', ובחינת הקטנות הוא, כי הגילוי בליל פסח ומה שהעלא אותנו הקב"ה למדריגות רמות מאוד בפעם אחד, זה לא ה' לפי מעשינו ועבודתינו, ובמציאות עדיין היינו בבחינת ואת ערום וערי', פירוש שהיינו בבחי' ערומים, כי צריך האדם להמליך הבורא יתברך על כל מדותיו מעשיו ותנועותיו, בבחינה הנזכר לעיל שתכלית הבריאה הוא שיפרסמו בני ישראל מלכותו יתב' על ידי מעשיהם בעולם הזה, אך הכלל ישראל בעת יציאת מצרים עדיין לא עבדו לתקן כל מדותיהם לה' לבדו, רק שהשיגו השגה בזה בעת יציאתם, אבל היו בבחי' קטנות כי עדיין היו צריכים עבודה שלימה הנ"ל.

(ג) **והקריבו שעורים וכתוב בספרים שעורה'.** מצוות עשה דאורייתא להקריב קרבן עומר של שעורים ביום א' של יו"ט פסח, וזה שכתב "כשיצאו ישראל ממצרים וכו' והקריבו שעורים". ואפשר הכוונה שמצות הקרבת העומר הוא בט"ו

ועל ידי כל מדה ומדה ממשיך חסדים מחסד א-ל, הראשון מי"ג מדות הרחמים, שעל ידי שהוא מחזיק את עצמו כבהמה בשפלות גדול מאוד, ממשיך מוחנותי את אשר אחור ואף על פי שאינו כדאי והגון, וממשיך משם לכל המדות ולכל הבחינות, עד בחינת שם הוי' במילוי ההי"ן, שגימטריא ב"ן כמספר בהמה, ורומז שם זה לבחינת כנסת ישראל, וכשממשיך כן על ידי כל מדה מז' מדות משם א-ל לשם ב"ן ז' פעמים א-ל וב"ן

בניסן, יום א' של פסח, והוא הזמן שיצאו ישראל ממצרים, ואע"פ שבשנה ראשונה תיכף אחר יציאתם ממצרים, עדיין לא הקריבו קרבן העומר של שעורים, אעפ"כ היות שזמן זה - ט"ו ניסן- הוא זמן הקרבת העומר, הרי שענין העומר שייך בזמן ההוא, אך בשנה ההוא תיכף אחר יציאתם עדיין לא נצטוו להקריבו, אך בחינת הרמז הטמון בענין שעורים, אשר נרמז בו ענין העבודה של כלל ישראל אחר יציאתם ממצרים עד זמן קבלת התורה [כמו שיבואר לקמן], ענין זה הי' שייך גם בשנה ההוא תיכף אחר יציאתם ממצרים. וכמו כן בכל השנים "אחר שיצאו ישראל ממצרים", שהקריבו קרבן העומר בכל שנה ושנה כמצותו ביום ט"ו ניסן, ענין הקרבת השעורים הי' מרמז על ענין העבודה שלהם מן היום ההוא כל ימי ספירת העומר עד חג השבועות.

והרמז הוא כי שעורה נוטריקון שעור-ה', רוצה לומר שיעור ה, פירוש ששעורה מרמז על ב' ענייני עבודה שהם עיקר עבודת ימי הספירה, הא' הוא "שיעור", מלשון שיעור גבול וקצבה [כמו שיתבאר באות ד'], והב' הוא האות ה', ורבינו ממשיך לבאר בזה ענייני העבודה הרמוזים בב' ענינים אלו, ואשר בהם תלוי עיקר עבודת בני ישראל בימים אלו.

(ד) **שענין הספירה הוא לשער בעצמו כל המדות וליתן שיעור וגבול וכו' ולתקנם.** עבודת ימי הספירה הוא תיקון המדות כידוע. והנה יש להקדים הקדמה נחוצה בענין זה. ידוע שמרן רבינו הקדוש בעל זרע קודש כמעט לא הניח מקום בספרו שאינו מרעיש בענין תיקון המדות, הן לבאר נחיצת ענינו, וכן ביאור מהות המדות הטבועות באדם, והעולה על הכל להראות לעם ה' האיך לגשת לעבודה זו של זיכוך המדות לתקנם ולברר אותם מכל סיג, ועל ידי זה להגיע לתיקון גמור לכל קומת האדם, ועל ידי זה נזכה לתיקון השלם במהרה, וכמבואר כל זה בדברי רבינו בזרע קודש במקומות אין מספר. וכאן קיצר מאוד ובכמה מילים קצרים מקיף כל הענינים הכלולים בזה.

ראשית העבודה כשרוצה האדם לתקן מדות נפשו הוא, "לשער בעצמו כל המדות", דהיינו כי כל אדם שונה מחבירו, ולא רק בצורת פניו, רק העיקר מה שנשתנה כל אחד מחבירו נראה באופן התנהגותו, וזה כולל הרבה ענינים, ונקוט איזה דוגמאות בזה,ידוע שכל אחד ואחד יקבל התפעלות מענין אחר, וכן יש אנשים שאין טבעם יכול לסבול איזה ענין, ויש בני אדם שבטבעם מתרגשים מאוד מכל דבר, וכן יש מי שהוא בטבע מסור מאוד לעשות טובה לזולתו, וכדו' ענינים רבים מאוד כאלו. והנה אף אם יהי' קבוצה גדולה של אנשים שכולם יש להם איזה טבע דומה לחבירו, עכ"ז מובן כי יש אלפי ענינים הכלולים במהות נפשו של בני אדם והנהגותיהם והליכותיהם, ובדרך כלל רוב בני אדם יש להם איזה מהות שזהו עיקר מהותם, ולדוגמא מה שאומרים הרבה פעמים שאיש פלוני הוא קמצן, או פחדן, או רגזן, או בעל הרגש, וכדו', ובוודאי מובן שאי אפשר לומר שזה יהי' כל עצם מהות האיש ההוא, כי אם הי' הדבר כן אז היו נמצאים בעולם רק אלף אנשים שטבעם שונה מחבירו, וא"כ הי' יוצא שרבבות אנשים יהיו ממש דומים אחד לחבירו בלי שום שינוי, וכל אחד ואחד הי' מבין את מצב חבירו וכו', והיות שאין הדבר כן מוכח מזה שכל אחד ואחד מהות נפשו כולל דברים רבים, ועם כל המדות ותכונות הנכללים בו כשמצרפין הכל יחד מזה יצא אדם פלוני.

והנה כל המדות והתכונות בנפשו של אדם הנזכרים לעיל, הם מושרשים בז' מדות בפנימיות נפש האדם המבוארים בספה"ק (חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות), דהיינו כי נפש האדם שרשו הוא מז' מדות אלו, ועל דרך שנתבאר לגבי מדות החיצוניות של האדם כן הוא לגבי מדות פנימיות האלו, דהיינו שכל אדם יש לו איזה מדה ממדות אלו שזהו עיקר מדתו, כגון יש מי שעיקר מדתו חסד, אך אוודאי יש בו גם קצת מדת גבורה וכו' וכן בכל המדות, ויש בזה אלפי אלפים ורבבות מדריגות עד אין שיעור, וכל זה תלוי בשיעור כל מדה ומדה בנפשו, כמו שמבואר לעיל שכל הנפק"מ בין אדם אחד לחבירו הוא רק בחלק הצירוף של המדות דהיינו האיך מצטרפין המדות בתוכו, והתחלת דבר זה הוא בעומק פנימיות נפש האדם שהם הז' מדות, וכפי ז' מדות הללו כן יהי' מהות נפש האדם, והם יוצאים לפועל בכל שאר המדות בין אדם לחבירו ובין אדם למקום הנזכרים לעיל.

ויובן בזה שמי שעיקר מדתו גבורה יהי' אדם זה נראה בהנהגות חיצוניות שלו מהות אחד, ואם יהי'

גימטריא שעור"ה.
ולזה הקריבו בתחילת הספירה שעורים,

לרמוז להם מה שצריכים לתקן המדות בימים האלו ולהמשיך כנ"ל המרומז בתיבת שעורה.

נוטה לחסד אז יה"ו שונה לגמרי מן הקצה אל הקצה, וכן הוא בכל המדות דכפי מדות פנימיות נפשו כן יה"ו מדות החיצוניות של האדם.

ותמצית המבואר מכל הנ"ל הוא שכל אחד מהותו ותכונת נפשו שונה מחבירו, וכל זה בא מן כח נפשו, וכוחות הנפש כוללים כל המדות והתכונות של כל אחד ואחד. והנה כשנולד האדם כבר נמצא בו כל עצם מהותו וכל מדותיו ותכונות נפשו, ועם כל הכוחות האלו האדם פועל במשך ימי חייו, ויש תכונות ומדות שונות וכנ"ל, ובענין תכונות האלו יש עוד נפקא מינא גדולה בין כל אחד לחבירו, כי יש תכונות כאלו אשר מי שנולד עמהם, עבודתו יותר קל, ואין קשה לו כ"כ לילך בדרך הטובה, ויש תכונות שונות אשר מי שנולד בזה קשה לו מאוד לא להיות נמשך אחר הרע.

הגם שיש להבין היטב בזה כי בענין עצם נפש האדם ומדותיו, אין חילוק בזה בין אם האדם מתנהג בדרך רשעים ומשתמש עם כל מדותיו וחושיו לדברים לא טובים, ובין אם משתמש עם מדותיו חושיו וכוחותיו לעבודת ה', כי זה תלוי כל אדם לפי בחירתו, דהיינו שהאדם בוחר מה לעשות עם כוחות גופו ונפשו שנתן לו השי"ת, אבל עצם כוחות נפשו זה חלק מהאדם כמו ידיו ורגליו, וכמו שיש ביכולת האדם ליתן צדקה עם ידיו וכן לגמול שאר חסד, וכן יש ביכלתו לגזול את בני אדם, או לעשות שאר דברים רעים, כן הוא בענין הנפש, שיכול להשתמש בכוחותיו לרע או לטוב.

ויובן שזהו כל ענין תיקון המדות לתקן את עצמו שכל מדה ותכונה בנפשו לא ישתמש בה רק לתכלית טוב, וזהו כל ענין עבודת ימי הספירה.

וזהו הענין "לשער בעצמו כל המדות", דהיינו לשער בעצמו איזה מדה מהמדות יותר פועלים אצלו, ולדוגמא מי שמתרגש ומתעורר מכל ענין, אז ברור שהוא יכול להתמשך אחר דברים לא טובים ח"ו באופן מהר מאוד, כי תיכף כשיבוא לידו יתעורר לזה, וקשה מאוד ללחום עם עצם מהות נפשו, על כן צריך לשער בעצמו איזה מדה מביא אותו לדברים נגד רצון השי"ת, ולהתבונן שבאמת הי' ראוי לעבוד את ה' במדותיו אלו, ולא שיביאו אותו אל ההיפוך להמרות נגדו ית"ש.

והדרך להתחיל לעבוד ולתקן זה הוא על ידי "שיתן שיעור גבול וקצבה לכל מדותיו", וביאור הענין דאחר שיודע היטב איזה מדה גדול אצלו ביותר ואינו בגבול, ועל דרך דוגמא דמי שהוא תמיד בדאגה ויראה "נערוועזיטעט" לדברים טובים, לעשיית מצוות הבורא, יכול להיות שהיות שהוא מגדיר עצמו במדה זו תמיד, לכן יכול לבוא לכעס מכל דבר קטן, כיון שמדה זאת פועל אצלו בתמידות, [ויש הרבה דוגמאות מאוד בזה בכל אדם ובכל זמן, ומחמת קוצר הזמן לא נוכל להאריך בזה כראוי, וכל אדם יכול להתבונן בזה אצל עצמו], ולכן עצתו הוא ליתן גבול למדה זו, ובדרך משל הנ"ל יובן שצריך לצמצם "הנערוועזיטעט" הנ"ל בכל ענין שיהי' אפילו לדברים טובים. וכל ענין זה הוא ענין דקה מאוד, וקשה מאוד אפילו להבינו וכל שכן לעשותו כמבואר בספה"ק, אבל השתדלנו לבארו קצת לפי השגותינו לפי המבואר בזרע קודש, וכפי ששמענו הרבה בזה מפ"ק של כ"ק מרן רבינו שליט"א, וכמבואר במאמר תיקון המדות כל הענין בארוכה.

וכל זה הוא ענין ימי ספירת העומר שבכל יום צריך לתקן מדה אחד, וכל זה הוא ענין 'השיעור' המרומז בשעורה, שהוא ענין הא' המרומז בשעורים אשר בהם נרמז עבודת ימי הספירה. וענין הב' המרומז באות ה' של שעורה הוא ענין ענוה אשר על ידי ענוה אפשר לבוא לידי תיקון המדות.

(ה) **ולידע דלית לי' מגרמי' כלום וכו' רק הבל לבד וכו'.** אות ה' ידוע שהיא אות קל, כמו שאומרים באקדמות ובאתא קלילא דלית בה מששותא, כי אי אפשר לומר שום אות מן הכ"ב אותיות בהבל לבד, בלי שום תנועה בפיו בלשונו או בשיניו וכו', רק האות ה' שונה בזה שאמירתו הוא כשמוציא הבל מפיו, ונמצא שאות ה' אין לו שום דבר בעצמיותו כי הוא רק הבל בלבד, וזה רומז על ענוה, וזהו בחינה הב' בענין תיקון המדות המרומז בתיבת "שעורה", נוטריקון "שיעור ה", כנ"ל.

ולהבין האיך מדת הענוה מביא לידי תיקון המדות, נקדים מה שידוע ג"כ שהגאוה גורמת לקלקול המדות, ויותר מזה ידוע כי לולא הגאוה לא הי' יכול להיות שום רע בעולם, ולא הי' שום מציאות בעולם שהאדם ישתמש עם מדותיו לעשות איזה רע, ולולא הגאוה הי' האדם מתאוה רק לעשות רצון ה' יתב', ובמדת אהבתו הי' אוהב לעשות חסדים טובים לכל, והי' אוהב את ה' באמת בכל נפשו, וכל שכן שהי' שונא בתכלית כל דבר רע, וכן במדת יראתו לא הי' נתירא משום דבר רק מלהמרות נגד הבורא ית"ש, וכל שכן שלא הי' עובר את רצון ה' מפני יראת אנשים וכדו', וכן על דרך זה בכל המדות ותכונות, כי לא הי' שום מציאות של רע נתערב בהמדות.

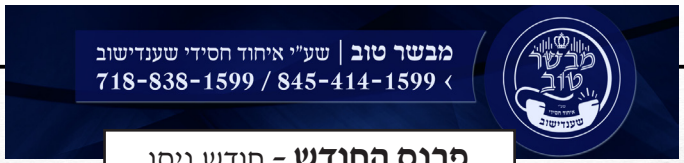
וא"כ האיך נתקלקל הדבר ?, [והנה הגם שדברים אלו ענינים עמוקים, ואין הדבר ממש כפשוטו לגבי מציאות הבריאה, האיך נברא והאיך סידר הבורא יתב' סדר הנהגת הבריאה, כי ענינים אלו טמורים ונעלמים, אך הענין נוגע גם כפשוטו לעניני המדות הנ"ל שכולם נשתלשלו מלעילא כידוע] ביאור ענינו מבואר בספרי קודש, שכיון שלא הי' התמזגות המדות יחד, דהיינו שכל מדה הי' צריך להיות ממוזג של יתפשט יותר מדי, ולא הי' כן רק כל מדה רצה למלוך, דהיינו להיות בבחי' מלך, שהוא יהי' עיקר המדה, וכולם היו רוצים להיות שוה בשוה אחד עם חבירו, ולא הי' אחד מבטל עצמו להשני, על ידי זה נגרם שהי' יכולת להקליפות להיאחז במדות הקדושות שיתפשטו גם לדברים שהם היפוך רצונו יתב', [אף שגם זה הוא לתכלית טוב כנודע מספה"ק שכן עלה ברצונו יתב', ואכמ"ל]. והנה כל ענין בחי' זה כן הוא לגבי מדות וטבעיות האדם, דהיינו שלפעמים מתגבר מדה אחד על חבירו, והיות שמדה זו נתגבר מאוד אצלו, לכן אי אפשר שלא יתפשט המדה גם לדברים שהם נגד רצונו יתב', וכנזכר לעיל [אות ד'].

ונמצא דעיקר תיקון המדות הוא על ידי שיבין באמת מה הוא רצון הבורא יתברך, ויתבונן באיזה מדה צריך לעבוד את השי"ת באופן שלא יגיע לידי קלקול באיזה מדה שיהי' [על דרך המבואר לעיל], וזהו הוא ההתחלה, וגם בזה צריך להיות הענוה ראשית הכל לעשות חשבון אמת בלא נגיעות ופניות מתוך רצונות עצמו, רק לבטל עצמו לרצון הבורא.

ואחר כך כדי שיוכל לתקן מדותיו צריך להיות השגה באמת שכל מציאותו הוא רק למען להביא התכלית של כבוד מלכותו יתברך בעולם, וזהו כל תכלית הבריאה, ולתכלית בחר ה' בנו מכל העמים על פני האדמה לקחת אותנו לו לעם, והוציאנו ממצרים מעבדות לחירות, וכל התכלית בגלות המר הכל הוא רק חלק אחד למען למלאות רצונו יתברך, שברא את העולם בשבשיל ישראל, שיתגלה מלכות הבורא על ידם בעולם הזה. וכשמבין באמת שכל מציאותו וחיותו הכל נשפע מן הבורא יתברך כדי שנוכל למלא התכלית הזה, א"כ יבוא האדם להכרה אמיתיות שכל המציאות שלו מדותיו ותכונותיו הכל הוא תחת מלכות הבורא יתברך ורצונו הפשוט, ואין לו שום מציאות בפני עצמו כלל, "ולית לי' מגרמי' כלום", כי הכל הוא רק תכלית גילוי רצונו יתב'. ומזה יבוא לזה שיוכל לתקן את כל מדותיו ולזכך אותם שעל ידם יתגלה מלכות הבורא בעולמו.

וזהו בחינת "מה", שמכיר באמת "שאין שום דבר ממה שיש לו רק מאתו יתברך והענוה מביאו לתיקון מדותיו", וכמו שביאר במקום אחר (מאמרי חנוכה ד"ה הנה ענין הנס בשמן) שזהו מה שמבואר בספרים שתיקון העולם הוא על ידי השם "מה" [ונקרא בספרים מה החדש], כי הוא בחי' ענוה, ועל ידי ענוה באים לידי תיקון השלם.

ובזה יובן גם קשר ענין גילוי האור בליל התקדש חג פסח, לענין עבודת ימי הספירה ביום שלאחריו, כי בליל פסח נתגלה האור הגדול שהוא בחינת ביטול גמור לרצון הבורא, ואז נתגלה מלכותו יתברך והנהגתו, וככל מה שנתבאר לעיל באות ב', וזהו אמיתית ענין ענוה, שהוא ביטול גמור לה' ולהכיר באמת שהוא נתון לגמרי תחת הנהגת הבורא וממשלתו, בבחי' מה שאמר דוד המלך ע"ה כגמול עלי אמו. ואחר כך מתחיל העבודה לתקן מדותיו כרצון הבורא יתברך, ולקרב עי"ז תיקון השלם. וכל זה נרמז במה שמקריבים קרבן העומר של שעורים, שבבחינת שעורה נכלל שני הבחינות, גילוי האור בליל ט"ו ניסן, שהוא ענין ביטול וענוה כנ"ל, והעבודה לתקן המדות המתחלת תיכף אחר כך ביום ב' של פסח, ונמשך עד חג השבועות זמן קבלת התורה.

פרנס החודש - חודש ניסן

ידידינו הנכבד מוה"ר **יעקב ישעיהו הכהן גארבער** הי"ו
לז"נ כ"ק מרן הקדוש **רבינו טובי'** בן מרן הקדוש **רבינו אברהם משענדישוב** זי"ע
זכות בעל ההילולא יעמוד לו ולכל משפחתו עד עולם

נהורא דמלכא

דברי קודש ליקוטים ופנינים
מאת כ"ק מרן אדומו"ר שליט"א*
בענין סיפור יציאת מצרים

ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'.

הנה ידוע מה שדייקו בספה"ק בלשון הקרא וידעתם כי אני ה', דלכאו' הי' צ"ל וידעו כי אני ה', כי הרי השומעים את סיפור יציאת מצרים ידעו כי אני ה'. ופירשו דעל ידי סיפור יציאת מצרים, אז עי"ז נתוסף אמונה אצל המספר עצמו, וזהו 'וידעתם' כי אני ה', היינו שהמספרים בעצמם ידעו, כי אני ה'.

ואולי יש לומר ולפרש על דרך זה, דהכתוב מורה לנו איך יפעול על בנך ובן בנך הרושם דסיפור יציאת מצרים, וזהו דוקא אם יש תנאי קודם לדיבור, שהוא וידעתם כי אני ה', שאתה בעצמך תהי' מאמין בה' באמת. ויש לבאר יותר דהנה איתא בספה"ק דסיפור הוא לשון בהירות מלשון ספיר ויהלם, שעל ידי הסיפור יציאת מצרים נעשה בהירות באמונה, ובזה יש לפרש ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וגו', אם אתה רוצה לספר לבניך ותרצה באמת שהסיפור יציאת מצרים תכניס בהירות באמונה בהבנים, ושיהי' רישומו ניכר על הבנים על ידי הסיפור, שתפעול עי"ז להכניס בתוכם אמונה באמת, אז צריך להיות תנאי הנ"ל קודם, שהוא וידעתם כי אני ה', פירוש שאתם בעצמכם תהיו מקודם מאמינים בה' באמת, ואתם תדעו כי אני ה'.

והנה איתא בספה"ק זרע קודש למרן אא"ז הרה"ק מראפשיץ זי"ע, לבאר הענין שחזר משה לפני יתרו חותנו את כל סיפור הדברים של יציאת מצרים ואת כל הניסים שעשה ה' אתם, ולכאו' הא כבר שמע יתרו את כל הנעשה להם, כדכתי' וישמע יתרו וגו' את כל אשר עשה אלקים וגו', אך הענין הוא כי אינו דומה שמיעה בעלמא, לשמיעה מפי הצדיק, דמה ששמע יתרו את סיפור יציאת מצרים והניסים שנעשו אתם מפי משה רבינו, הביא לו הזדככות נפלאה, ואז אמר עתה ידעתי כי גדול ה' וגו' עכדה"ק.

ואיתא עוד שם בספה"ק זרע קודש לבאר החיוב דאפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכו', מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, ולכאו' מה התועלת אם כולנו יודעים. אך עכ"ז הסיפור מביא תועלת גדולה עד אין שיעור אף שנדע מכבר, דהמספר יציאת מצרים, הסיפור עצמו מוסיף בהירות נפלאה באמונה להמספר עצמו, וזהו אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכו', כי אעפ"י כן הסיפור מוסיף בהירות אצל המספרים, ולזה אפילו וכו' מצוה עלינו לספר

* דברי קודש האלו נעתקו מרשימות שנכתבו אז מפי השמיעה ותודה רבה לאלו שהמציאו אותם לידינו ותשוח"ח להם

וכו' עיי"ש בדבה"ק. ויש להסמיך זה לענין הנ"ל דכששמע יתרו את הסיפור ממשה עצמו, אמר עתה ידעתי כי גדול וגו', לא רק מחמת שמיעה מהצדיק כמובן וכנ"ל, רק גם מחמת הסיפור עצמו של בחינת כולנו חכמים וכו' וכנ"ל.

ויש לומר עוד, דהנה ידוע מה דכ' ועמך כולם צדיקים, ואיתא בספה"ק זרע קודש דקאי על כל ישראל באמת, ואף בענינים המדברים בעניני צדיקים (מוזכר בכמה מקומות שם), עכ"פ יוצא דכן הוא גם לענינינו דכל אחד מישראל הוא בבחינת ועמך כולם צדיקים, וכמובן יש כמה וכמה מדריגות. והנה ענין בחינת הצדיק הרי הוא בבחינת וצדיק באמונתו יחי', וממילא מובן דכפי מדרגות כל אחד מישראל באמונה, לפי זה מדרגתו בבחינת ועמך כולם צדיקים, וממילא לפי זה עושה דיבורו, דברים היוצאים מן הלב המאמין באמת, ללבו של השומע עניני אמונתו יתברך.

וממילא בעת סיפור יציאת מצרים בודאי יש מדריגות, הן מבחינת סיפור הצדיק כנ"ל, והן מבחינת כל אחד מישראל, אבל יש מדריגה של בחינת צדיק אצל כל אחד מישראל שעושה רושם עד אין שיעור, ובפרט באזני בנך ובן בנך, וכל שכן בעת זמן קיום המצוה בליל התקדש חג, שאמרו צדיקים זי"ע שיש סגולה מיוחדת בליל זה שמה שהאב מדבר עניני אמונה באזני הבן, מתקבל על לבו של הבן, אז בודאי בכח אמונתו וצדקתו של האב, בפרט בעניני אמונה וכנ"ל, אז לפי ערך זה פועלים בסיפור יציאת מצרים בליל זה, שיהי' קיום ליראתם ואמונתם באמונת אלקי ישראל המוציא אותנו כולנו מתחת סבלות מצרים.

והנה כהיום הילדים לומדים כל עניני החג בהחדר והישיבה כנודע, והמלמדים עוסקים בעבודת הקודש ביגיעה רבה, וממילא לכאו' הילד כבר יודע כל הסדר, ושצריך לומר מה נשתנה וכו', ובאמת מדינא דגמ' מבואר דעיקר המצוה הוא שהבן ישאל באמת על השינוים וכידוע שיש מנהגים שמוזכרים בגמ' ושו"ע ואינו נהוג אצל כל כלל ישראל ורק יחידים עושים כן, ועכ"ז אף כשעושין כן אינו מושך שימת הלב של הילד, כי כבר למד שהלילה נשתנה מכל הלילות וכנודע כל זה, ואדרבא הילד מתפאר שכבר יודע הכל, ויש לומר שזהו בבחינת כולנו חכמים וכו' כולנו יודעים. ומיהו עכ"ז אינו דומה כלל מה שלמד מכבר, למה שהאב מספר לבנו בליל התקדש חג, כי הכח של אמונה בא על ידי המספר וכמבואר לעיל, ואף שהמלמד ירא ושלם, ומכניס יראת שמים בלב התלמיד, אבל יש כח מיוחד להאב וכמבואר בקרא, וכח מיוחד בליל זה וכנ"ל, וזה מצות ה' וסי"ד שהמוציא אותנו ממצרים נותן ומשפיע בליל זה, וממילא מה שהאב עצמו מספר לבנו, והדיבורים שמדבר אליו, יש בהם כח מיוחד להשפיע על הבן. אבל ההשפעה תלוי' במדריגת האמונה של האב, ובמדריגת צדקתו כנ"ל, ואין הכוונה שהאב צריך להיות צדיק הדור, כדי שיפעלו דבריו, רק צריך להיות בבחינת צדיק באמונתו יחי', שיהי' לו בעצמו אמונה בה' באמת. ובודאי כל אחד פועל בדבריו, אבל כדי להכניס בהירות באמונה באמת בתוך אזני בנך ובן בנך השומע, או בכל שומע, אז אם הוא באמת בבחינת 'וידעתם' כי אני ה', שאתה בעצמך יודע את ה', אז הסיפור פועל הרושם הנכונה כראוי שיהי' קיום לאמונת הצאצאים עד ביאת משיח צדקינו במהרה.

אבל חלילה וחלילה אם הוא להיפך ח"ו, אם האב אינו בבחי' הנ"ל כלל רח"ל, ואפילו אם האב קנה לעצמו 'שטריימל' חדש לכבוד ליל הסדר, וכן אם יהי' לו 'סדר סעט' נאה חדשה ומפוארת, וכל הענינים המתפרסמים בכל ה'מאגאזינען' למיניהם, אשר הם בעצמם מפרסמים 'אדווערטייזמענט'ס

מכל המינים, על חשבון התורה בכמה מיני ליצנות רח"ל, ואעפ"י שעמך ישראל צריכים פרנסה, אבל אינו יכול לבוא על החשבון של התורה הקדושה, ויסודות אמונת דת תורתינו הקדושה, וממילא תופסים הטפל ומזניחים העיקר, כי אף שבודאי כל הענינים שעושים בשביל חומרות חג הפסח ולכבוד יום טוב, הרי הוא משובח, ובאמת הוא נובע מאמונה באמת, כי בלי האמונה אז מזניחין בכל החומרות כנודע, ובאמת גם בעניני החומרות שייך לראות אם יש עדיין זיק של קדושה, כי בזה שאוחזין במנהג אבותינו בידינו, ולא לשנות זיז כל שהוא, נובע מפניומיות הלב ובאמונה באמת ביסודות חג הקדוש הזה חג הפסח, פ"ה ס"ח, וכדאי' בספה"ק זרע קודש שכפי האכילה כך הוא הדיבור, וממילא יובן איך שאם נזהרים באמת וכמו שאי' בשם האריז"ל שאם נשמרים ממשהוא חמץ אז יש סי"ד לא להכשל בחטא כל השנה, ובבאר היטב הביא זה בלשון הבטחה, וכמובן כל זה יוצא לפועל בעת פ"ה ס"ח, הדיבורים קדושים של ליל התקדש חג, כי כל הזהירות תלוי באמונה באמת, וממילא פועל על הבן וכנ"ל.

אבל עכ"ז צריכין להיזהר לא ח"ו להזניח העיקר שהוא יסוד האמונה, שעליה בנוי כל התורה הקדושה, וכדכתיב אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, והרי כל ענין חג הפסח הוא יסוד האמונה, ואי' בזוה"ק דמצה היא מיכלא דמהימנותא (מאכל האמונה), וממילא מובן דיסודות האמונה הם העיקר, ובודאי שצריכין לקיים כל המצות ולא לומר ח"ו שהיות שאיננו במדרגה הנכונה, אז אינו שייך לנו ח"ו, כי אין זה דרך ה' כלל וכלל, רק בודאי צריכין לעשות כל המצות וכל דקדוק קל, וכל מנהג שנהגו בו אבוה"ק, ורק צריכין לידע האמת, ולהבן שורש הדברים איך להשתיל יראת ה' ואמונתו יתברך בבנים ובבני בנים, כי הכל נובע מהאב המספר ותלוי בבחינת אמונתו באמת וכנ"ל.

וכל אחד יודע שאם קונים "קאר" חדש יפה מאוד, ואין לו "מאטאר" אז אינו שוה כלום, וכן אצל שאר ענינים העיקר הפנימיות, ובודאי אף שאין האב צדיק הדור וכנ"ל, אבל לכל הפחות יעשה פעולות שיהי' לו אמונה, וכל שכן שלא יעשה פעולות שמקלקלין האמונה, וכידוע מאמרו של הרה"ק הרבי ר' מענדל'י מרימנוב זי"ע בפירוש הפסוק ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, על פי הגמ' בעבו"ז, דאי' בגמ' שפלשתים ליצנים היו, ופי' דלזה לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים וגו', ואילו הי' יודע פרעה שעם לצנות יכולין להכחיש כל העולם לא היו ישראל יוצאים מתחת ידו לעולם ח"ו, כי בכח הליצנות יכולין להפוך הכל עיי"ש, ומובן מדבריו הקדושים איך שאם הי' פרעה לץ, לא הי' מועילין גם העשר מכות. והרה"ק הבעל התניא זי"ע ביאור (בספה"ק תורה אור פ' בשלח) דפלשתים הוא מלשון מבוי מפולש וכו', עיי"ש, ואפשר לומר בדבריו הקדושים כי מדת ליצנות בחינת פלשתים דקליפה הוא מה שקורין בימינו אלה בלע"ז 'אפען מיינדעד' (אויפגעקלערט) מח פתוח, מפולש לכל הצדדים, ואינו מצומצם, אשר לדאבוננו, בכל הכלים מכלים שונים, כלי האינטערנעט למיניהם, אשר אנשים משתמשין בו בשרירות לבם, בענינים הנראים להם כשר, וכל תכלית ענינים ההם של ליצנות וכדו' שאנשים מסתכלים על הכלים, מביא חורבן הדת, וכח הליצנות שנמצא בהם הוא מן הענינים הרעים ביותר של הכלים האלו שהוא לעשות ליצנות מכל הקדוש לישראל רח"ל, וזה גרוע מהכל, וכידוע שבימים קדמונים התריעו הצדיקים על זה, והחורבן נורא ואיום רח"ל, ואלו הם שקוראין לעצמם 'אויפגעקלערט', יכולין לילך אפילו באיצטלא דרבנן, ולהיות מקולקל בפנימיותם רח"ל, וממילא הרי זה היפך של יסוד יציאת מצרים, וכנ"ל, ורח"ל אפילו

המשכילים של שנים קדמוניות לא עשו כזה חורבן בכמה בחינות של אלו הליצים של ימינו רח"ל, ואיך שייך שהבן יגדל בתורה ויראת שמים ובאמונתו יתברך באמת.

והרי יציאת מצרים יש לו קשר מיוחד לענין זה, שהוא היפך כח זה של בחי' קליפת פלשתים, וכנ"ל מאמרו של הרה"ק ר' מענדל"י רימנובער זי"ע דאם פרעה הי' לץ לא הועילו לו העשר מכות, ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים דייקא, וממילא בכדי להגיע לאמונה כראוי, צריכים לעשות פעולות בזה כנגד ענינים אלו, בבחי' ביעור חמץ, וכידוע מצדיקים ששרפו באש ספרי המשכילים וכדו' בשעת שריפת חמץ, והרה"ק בעל עטרת ישועה מדיקוב זי"ע עשה תפלה מיוחדת לאמרו בעת שריפת הביכלעך שרח"ל היו נתפסים בהם הבחורים אז, אשר זה הי' הנסיון של הדור ההוא.

אך כשהאב עושה שמירה בזה, ומעמיד גדרים לעצמו, זה מביא השפעה על בניו, וזהו אפילו אם אין בנו יודע מה שעשה אביו בזה, כי הכח והרושם שפועל בינו לבין קונו, עושה רושם על פנימיות לבו, וממילא אין שום חילוק בזה אם בנו יודע מזה או לא, כי זה ענין הטמון בכח פנימי, ע"ד שאמרו ז"ל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, וענין זה תלוי בכח האמונה שיש להאב, וביראת שמים שלו, ובכח זה דבריו נשמעים ובפרט בליל הסדר וכנ"ל. וכל זה הוא כי העיקר הוא הפנימיות שיהי' בחי' אמונה זו, וידעתם כי אני ה', ואם הוא וידעתם כי אני ה', אז בודאי יזכו להיכלל בכח האמונה, ועל דרך שכתוב בעניני הכבוד, למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, וזה הבטחה של למען ידעו דורותיכם במצות סוכה שהוא גם כן זכר ליציאת מצרים, וממילא בודאי מובן איך שכל היסוד של קיום הדורות תלוי באמונה באמת ביציאת מצרים ובוידעתם כי אני ה'. ובודאי בכח קדושת חג הקדוש הבעל"ט ובכח אמונתינו וידיעתנו את ה' הגדול והנורא שעשה לנו את כל הנסים האלו, הוציאנו מעבדות לחירות וכו', כן נזכה שיראנו נפלאות כימי צאתנו מארץ מצרים, ויקומם קהל עדת מי מנה ובקרוב ינהל נטעי כנה פדוים לציון ברנה, בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, ויה"ר שכולנו יחד בנערינו ובזקינינו נזכה לילך לקבל פני משיח צדקינו בב"א.

פניני נהורא

פנינים יקרים על סדר ההגדה
מלוקט מספרי חסידות ומרבותינו הקדושים

חכם מה הוא אומר מה העדות והחוקים וגו' ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

ולכאורה אינו מובן והלא בהתורה כתיב תירוץ אחר, ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים. ונ"ל על דרך מוסר, דזה הכלל, שכל תרי"ג מצות המה הכנה לבחינת יראה אמיתית, שעל ידי מעשה המצות יוכל לבא להזדככות החומריות מכל וכל, ולמאוס בתאות גשמיות, רק להשתוקק ולכסוף לבחינת קדושה, רק שיש לפעמים שהבורא ב"ה משפיע עליו אורות עליונים מאור א"ס ב"ה בלי אתערותא דלתתא, אבל זאת הבחינה אינה עיקר העבודה, ועיקר העבודה היא מה שאדם עצמו מעורר את עצמו להשתוקק ולכסוף ולהתקרב לאור א"ס ב"ה בכלות הנפש, וזה שהבורא ב"ה משפיע ליו בחינת קדושה בלי אתערותא דילי' רק כדי לידע למה יהי' השתוקקותו, אבל עיקר העבודה היא אח"כ מה שמעורר בעצמו ומזכך החומר להתקרב לאור א"ס ב"ה [וכו'].

והנה בפסח הוא העת והזמן שנתגלה אורות גדולים ויקרים בלי אתערואת דלתתא. וזהו שאלת מה העדות והחוקים, פירוש למה לי התורה ומצות כדי לבא להזדככות המצדות ולהיות על ידי זה כל ימוכן לקבל אורות עליונים מאור א"ס ב"ה, מאחר שרואה שבפסח נתגלה אורות בלי אתערותא דלתתא. והתירוץ לזה, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, פירוש שכלי מכונה בשם 'מן', לשון 'מנא', ודוקא בפסח יכול לומר 'אפיקו מן', פירוש להוציא בחי' כלי, שאין צריך בפסח לאתערותא דלתתא על ידי תורה ומצות ומעשים טובים להעשות כלי מוכן לקבל אור א"ס ב"ה, שבפסח נשפע בלאו הכי אורות עליונים, אבל אחר הפסח נוטלים אלו האורות, ואין משפיעים אלו האורות עוד רק על ידי אתערותא דלתתא על ידי תורה ומצות ומעשים טובים להיות כלי מוכן לקבל אור וקדושה מאור א"ס ב"ה, השי"ת יזכנו לזה, ובזכות זה ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן.

בת עין

ואף אתה הקהה את שניו.

וכבר אמרתי בדרך הלצה על הנוסח ואף אתה הקהה את שניו, מאי ענין נקיון שינים לשאלה זאת, ואפשר כי יש רשעים

מוסתרים אשר הם מודים במקצת כי יש לעבוד הבורא בתורה ובתפלה ובשאר מצות, אבל אינם מאמינים כי יש עבודה אפילו באכילה ושתי' וכל דבר גשמי להרים הניצוצות ולדבקם בו יתברך, וזה השאלה מה העבודה הזאת לכם, כי לכם לכל צרכיכם, פירושו שאתם אומרים כי גם זה אתם עובדים את השם יתברך, והרשע מלעיג על זה, ולכן אף אתה הקהה את שניו, כלומר כיון שאינך מאמין כי האכילה ושתי' נבראו גם כן לכבוד השם יתברך ולעבדו, למה תשחית בחנם את הלחם, כי האדם כשאוכל כמו הבהמה הוא מוריד את הניצוצין ח"ו להשפילם יותר, ולכן יותר טוב לו נקיון שינים, כי כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו, והצדיקים הם מנשאים כל תאוות וכל דבר גשמיי השמימה לעשות נחת רוח ויחודים נפלאים, ה' יאיר עינינו אמן.

עבודת ישראל, פ' בא

ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר כו'.

תיבת לאמר לכאורה מיותר, רק הפירוש שמחזק ומורה אותנו איך לחזק כל אחד את עצמו באמונה ואת בניו, ולכן אף כשאינו יודע לשאול תלמד אותו שהוא יאמר בפיו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, כדי שתתחזק אצלו האמונה באמירתו כן, אף שאין לו שכל כל כך, מכל מקום על ידי האמירה תתחזק אמונתו, ולכן תלמדו אותו לומר כן.

ואמר בסוף, בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, מצה רומז לעבודת השי"ת על דרך שאמרו חכמינו ז"ל ושמרתם את המצות את המצוות, ומרור רומז להיצר הרע שעדיין מעורב מטוב ורע ולפעמים עושה מצוה ולפעמים עושה עבירה, עם כל זה האמירה הזאת והחיזוק והאמונה יועילו לו שיצא מכח היצר הרע לבסוף, ויעבוד השי"ת וידבק ת עצמו בו יתברך שמו.

זרע קודש

ויבן ערי מסכנות לפרעה וגו'.

אתם ברוכי ה' צאו וראו חבתכם לפני המקום, איך הרשעים הללו בקשו לטרדנו מן העולם ולעקרנו ממחצב שרשינו ושמו עלינו עבודה קשה לבנות הערים האלה, ובוודאי נתנו לו ציור הבנין ומדדו את תבנית הערים וכל אשר בהם, ובכל דבר, שורה ונמצא איזה שכל והבנה, והיו הישראל צריכין להשרות שכלם וחכמתכם על העצים והאבנים, לשית עצות בנפשם להבין ולהשכיל מלאכת חרש ואומן, ועל כן הפרידו עצמם ושכלם ומוחם מקדושת הבורא ב"ה, וכל משכיל יוכל להבין איך שבאו על ידי זה לקטנות גדול תחת ממשלת הסטרא אחרא. וזהו ויבן ערי מסכנות, שהוצרכו להשרות הבנה שלהם על הערים, ומסכן הוא לשון דלות וקטנות, שהיו בקטנות גדול, אם לא חסד הבורא ב"ה אשר לא נתננו טרף לשיניהם.

מנחם ציון לרביה"ק מהרמ"מ מרימנוב זי"ע

מצה זו שאנו אוכלים וכו'.

קשה לענין מאי אמר מצה זו, הי' די לומר מצה שאנו אוכלים על שום מה, ב' בראי' שהביא ויאפו את הבצדק וגו' כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה, דמשמע הא אם יכלו להתמהמה היו מניחים אותו להחמיץ, וזה אינו שהרי נצטוו קודם היציאה שבעת ימים מצות תאכלו.

ונראה דהנה כבר כתבנו דביעור חמץ מורה להסיר היצר הרע מקרבינו, והיינו להזהר מעבירות לא תעשה, ואכילת מצה ועשייתו מורה על עשיית מצות עשה בידים, ולכן מצה מורה על מציאות השם ואחדותו ושאנחנו מחוייבים לעשות מצותיו באהבה וביראה. אך אמרו חז"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום וכו' ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו שנאמר ה' לא יעזבנו בידו, והיינו שעזר אלקי סומכו, ואלמלא עוזרו הי' היצה"ר מפילו, לכן אל יאמר אדם די לי כשלא אעבור עבירה כמו שאמרו חז"ל ישב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה, וא"כ יאמר האדם אהי' שב ואל תעשה ולא אעשה עבירה, ולמה לי לטרוח בעשיית מצות, אבל אם יאמר כן ולא יתעסק בעשיית מצות אז לא תבא אליו עזר מאלקי, משום דהבא לטהר מסייעין אותו, ועוד אמרו חז"ל אדם מקדש עצמו מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה עיי"ש, וא"כ בעשיית מצוה גורם התעוררות עזר אלקי וזאת תסייע לו לבל יפול במכמוריו ברשתות היצה"ר ולעבור עבירה ח"ו, אדרבה מצוה גוררת מצוה, כי כשבא אליו עזר אלקי במצוה זו אז תסייע לו עזר אלקי לעשות מצוה אחרת, אבל כשאינו עוסק בעשיית המצות רק יושב ואינו עובר עבירה, לפעמים יוכל ליכשל באיזה עבירה כשהיצה"ר מתגבר עליו, ולא יוכל להתאפק עד שיומשך עליו עזר אלקי, כי אין כח בידו להתגבר קודם שיבא אליו עזר אלקי והבן.

וזהו שאמר בעל הגדה מצה זאו שאנו אוכלים על שום מה, דהא על כרחך אין כוונת אכילת מצה בליל פסח על שאכלו אבותינו שבעת ימים מצות בצאתם ממצרים, דא"כ קשה מצה זו דייקא היינו זו לבד בליל ראשון הוא חובה ולא בשאר ימים, ואי הכוונה על שאכלו אבותינו א"כ הי' ראוי להיות חובה כל שבעת ימים, אלא ע"כ עיקר הכוונה על עשיית מצות, וזה די בהזכרת הדבר בליל ראשון לחודא, ובשעה חדא, ותקשה לך ג"כ על שום מה, הלא די לנו בשמירת מצות לא תעשה שלא יעבור עבירה.

ובא לתרץ על שום שלא הספיק בצקת מלשון צוק העתים דהיינו צרה, ר"ל אף שהיו ישראל בגלות המר וביסורים הללו אפילו הכי לא הספיק להם זאת להיות ניצולים מיצה"ר, וזהו שאמר להחמיץ היינו ליצה"ר שהוא מחמיץ אחרים, וזהו שלא הספיק ליצה"ר את בצקת של אבותינו מלמנוע להסית אותם לעבירות, ובכל יום עמד עליהם עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם מיד היצה"ר, היינו שצוה להם בעשיית המצות פסח ומילה, ובזה הי' להם עזר מאלקי, וזהו עד שנגלה עליהם, היינו שהופיע עליהם אור ועזר מאלקי ואז ניצולו מיצה"ר.

הגדה של פסח יפה נוף,
להרה"ק ר' חיים גבריאל בלוך זי"ע,
בן הרה"ק בעל גנזי יוסף זי"ע, תלמיד הבעש"ט

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו [וכו'].

פירוש שכל אדם חייב שיראה עצמו כאילו הוא בעצמו יצא ממצרים, ויש לו לשבח לפאר ולרומם להקדוש ברוך הוא על זה, כמו שמסיים ולפיכך אנחנו חייבים להודות להלל וגו', ואין זה דומה למה שאמר אחר כך לא את אבותינו גאל אלא אף אותנו, דכאן רצונו לומר כל דור ודור חייב לראות את אצמו כאילו הם היו היוצאים, ולא יביט הדור ההוא לדור שיצאו גם כן, רק יראה הדור שהוא היוצא, מבלי שיביט שאחרים יצאו גם כן, כי כל דור ודור בפני עצמו הוא, ולכך יראה כאילו הוא היצא ולא יביט אל זולתו. ולכך מייתי קרא בעבור זה עשה לי ולא כתיב לנו, כאילו הוא הי' היוצא.

אבל לקמן אמר לא את אבותינו בלבד גאל אלא אף אותנו, ורוצה לומר בוודאי מצד המקבל שהוא הדור ההוא יראה כאילו הוא הי' היוצא מבלי שיביט אל אחרים, אבל מצד הקדוש ברוך הוא שהוא פועל הגאולה הוציא הכל ביחד, ופירוש דבר זה, שהקדוש ברוך הוא גאל את ישראל בכללות שלהם, כי כאשר גאל הקב"ה את ישראל, היתה הגאולה לשם כלל ישראל, שלא יהיו ישראל ברשות מצרים, ולפיכך היתה הגאולה לבנים כמו לאבות, שאילו הי' רוצה הקב"ה שיהיו נגאלים הדור שיצאו ממצרים ואליהם בלבד הביט, אז היתה הגאולה אל אותו הדור בלבד, אבל הקדוש ברוך הי' רוצה לגאול את ישראל בכלל ושם ישראל בווה על כל ישראל ולפיכך אף אותנו גאל עמהם, ולפיכך יראה כל אדם עצמו כאילו הוא [בעצמו] יצא ממצרים.

[יש מקשים מה הועיל לנו היציאה הרי אנו משועבדים בשאר מלכיות דמאי שנא מלכות מצרים משאר מלכיות. ודברי הבאי הם, כי כאשר יצאו ישראל ממצרים קיבלו [מעלת] הטוב בעצם, עד היו ראויים בעצם להיות בני חורין מצד מעלתם, וזאת המעלה עצמית לישראל שהם ראויים להיות בני חורין מצד עצם מעלתם, ודבר מקרי לא יבטל דבר עצמי כלל, כי עדיין על ישראל המעלה הזאת שהם בני חורין בעצם, עם השיעבוד שהוא במקרה, כי אחר שהוציא הקדוש ברוך הוא את ישראל ממצרים ונתן אותם בני חורין, ולא עוד אלא אף מלכים שנאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, זה השם הוא לישראל בעצם, והמעלה והחשיבות שיש בזה לא נתבטל בגלותם, שהוא במקרה. ולפיכך אומרים חכמי ישראל כל ישראל בני מלכים הם אף בגלותם, וזה מצד המעלה והחשיבות שקנו ישראל בעצם, שלא נתבטל [על ידי הגלות שהוא] במקרה כלל, אין ספק שכמה דברים הם נמשכים אל ישראל מן המעלה והחשיבות, אחר שהם בני חורין בעצם ולא יגרע כוחם מה שהם עבדים [בגליות] במקרה, ודבר פשוט הוא ואין להאריך בדבר שהוא מבואר למי שהבין דבר זה.]

גבורות ה' למהרא"ל מפראג, פרק ס"א

שרפי קודש

עובדות וענינים מהאי רב הדומה למלאך ה' צבקות
רבינו הקדוש מרן מהר"ט זי"ע
לרגל הילולא קדישא י"ב ניסן

מפאת קוצר הזמן ורוחב היריעה לא הספקנו להשלים המדורים לכבוד ההילולא קדישא, ובעזהשי"ת במועד אחר נדפיס שאר המדורים כלול בהדרם ונאריך היריעה דבר דבור כראוי וכיאות.

שרפי קודש
עובדות וידידות בית
בין הני אחים הגדולים והקדושים

מרן רבינו הקדוש רבי טובי' משענדישוב זי"ע
הילולא קדישא י"ב לחודש ניסן

הרב הקדוש רבי אלטר זאב מסטריזוב זי"ע
הילולא קדישא י"ד לחודש ניסן

בני כ"ק מרן מהר"א זי"ע הסב"ק משענדישוב

בחודש ניסן ימים אחדים זה מזה החלו ההילולא של האחים הקדושים בני כ"ק מרן רביה"ק הסב"ק משענדישוב זי"ע, שני הצדיקים אשר חיו עלי אדמות גם יחד, וחיבה יתירה היתה זה לעומת זה, אמרנו מה טוב ללקוט בשושנים כמה עובדות להזכר מעשים רבים ולהעלות זכרון קדושים.

שבת אחים גם יחד

אלו שהכירו האחים הקדושים עוד בהיותם תחת כנפי אביהם הקדוש מרן מהר"א זי"ע, העידו עליהם "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", בדרך כלל ביקר הרה"ק מהרא"ז מסטריזוב זי"ע בשענדישוב שני פעמים בשנה, ביומא דהילולא של אביו רבינו הקדוש מרן מהר"א זי"ע, ובערב ראש חודש אלול, להשתטח על ציון אביו הקדוש, בערב ראש חודש אלול הי' גם נוסע למעליץ לציון זקנו הקדוש מרן הרבי רבי יעקב'לע ממעליץ זי"ע, וללאנצוט לציון זקנו מרן רבינו בעל זרע קודש מראפשיץ זי"ע, ולפעמים גם לראפשיץ לציון דודו הגה"ק רבי אשר מראפשיץ זי"ע, בהזדמניות אלו נכנס לבקר את אחיו רביה"ק מרן מהר"ט משענדישוב זי"ע, ובפרט ביומא דהילולא של אביו הקדוש מרן מהר"א זי"ע, הי' יושב משך זמן אצל אחיו מרן מהר"ט, ושוחחו סיפורי צדיקים מאביהם הקדוש.

סיפר הרה"ח בנש"ק רבי אברהם פרענקיל ז"ל איך שזוכר שפעם ביומא דהילולא אחר התפלה ישב הרה"ק מהרא"ז מסטריזוב זי"ע בחדרו של אחיו מרן רביה"ק מהר"ט זי"ע, ודברו משעת יציאת נשמה של אביהם מרן מהר"א זי"ע, וסיפר הרה"ק מסטריזוב שאביו פשט ידו לפני פטירתו מהעולם, ועמדו שם משפחתו וכמה ממקורביו כר' אליעזר מייסטער ע"ה ור' וואלף זענפט ע"ה ור' בערעלע מארקעל ע"ה ועוד, וחשבו העומדים מסביבו, שלהם הוא פושט ידו, ואמר הרה"ק מהרא"ז מסטריזוב זי"ע לאחיו מרן מהר"ט זי"ע, והתאונן, שעד היום מפריע לו ומתחרט על שלא שאל אז את אביו, אבא מי כאן.

באהבה זה לזה

הסב"ק מרן מהר"א משענדישוב זי"ע לא גילה מסתוריו וטעמיו תמיד, ובדרך כלל הרבה יותר ממה שגילה הסתיר, כשנשאל מבתו הבכירה הרבנית הצדיקת מרת חי'לע מדאמבראווא ז"ל, למה לא הניח את בנו הגדול רבינו הגה"ק רבי אלתר זאב למלא מקומו בשענדישוב, ענה מרן מהר"א, שבנו הגדול מהרא"ז כבר מסודר בעיר הגדולה לאלקים סטריזוב, ומרן מהר"א אף ביקש מרבינו שיחזק הרבנות של אחיו מרן מהר"ט בעיר שענדישוב אחרי פטירתו לחיי עולם, ויראה שלא יהי' מקום לחלוק עליו, מרן רבינו טובי' משענדישוב זי"ע, הי' צעיר מהרה"ק רבי אלטר זאב מסטריזוב זי"ע בי"א שנים, ואף שמרן רביה"ק מהר"ט זי"ע ישב על מקומו של אביהם והיו כאלה שחיפשו לעורר מדנים בין האחים הקדושים, והיושבי קרנות בעיר שענדישוב חיפשו מקום להעליל ולחלוק על הרבנות, עכ"ז הי' הערצה מיוחדת שורה בינם ובכל עת ועידן כיבדו אחד את השני בכבוד וחיבה יתירה.

לעשות את השבת

אחרי מלחמת העולם הראשונה קבע כ"ק רביה"ק מרן מהר"ט זי"ע משכן קדשו בעיר ואם בישראל קראקא אחרי הפצרת רבות מחסידים ואנ"ש שהתגוררו שם, עם התישבות מרן מהר"ט זי"ע בעיר נהפך בית מדרשו לתל תלפיות שהכל פונים אליו ורבים נוהרים להביט בתואר צורת קדשו לשאוב מאורו הבהיר בשחקים ולחסות בצל קדשו בשלחנותיו

הטהורים. פעם אחד ביקר כ"ק הרה"ק מסטריזוב זי"ע בעיר קראקא לעשות את השבת בעיר הגדולה לאלוקים, שכן כבוד קדושת הרה"ק מסטריזוב אצל אחיו מרן מהר"ט זי"ע על שבת קודש, וערך שם תפלותיו הקדושות ועריכת השולחנות, ומרן רביה"ק מהר"ט משענדישוב זי"ע כיבדו לערוך השבת כבביתו, ומסר לו כל הנהגת השבת מהחל ועד כלה, וגם בעריכת השולחן כיבדו לערוך כבביתו, ובשבת ההוא לא נהג מרן זי"ע בעצמו כלום.

יהי לך אשר לך

בעת ששהה הרה"ק מהרא"ז מסטריזוב זי"ע בהסעניטאריאם בבערלין מחמת מצב בריאותו, חזר אז מרן מהר"ט זי"ע מאחד מביקוריו בארה"ב, ונכנס מרן זי"ע לבקר את אחיו הרה"ק מסטריזוב זי"ע, ובעת ששוחחו יחד, אמר פתאום מרן מהר"ט זי"ע לאחיו, אחי הנה תדע שהרבנית שלי אינו יודע כמה כסף יש באמתחתי, תגיד לי כמה אתה צריך ואתן לך, אבל הרה"ק מסטריזוב לא רצה לקבל ממנו, ואמר לו אחי יהי לך אשר לך, וכי יש לי כל די והותר.

שמחו בה' וגילו צדיקים

בעידן חדותא באחת מהחתונות של בנותיו של הרה"ק מסטריזוב זי"ע, השתתפו קהל רב, ועל צבאם צדיקים גאונים וקדושים מגזע תפארת, הגיע העת לעבוד עבודת הצדיקים בכיצד מרקדין, והי' נוכח שם שני בדחנים על החתונה שקראו הקרואים לעלות ולבוא לרקוד עם הכלה כנהוג, בהגיע העת והתכוננו לקרוא את רביה"ק מרן מהר"ט זי"ע לקיים מצות ריקודין לפני הכלה, עצר הרב הקדוש מסטריזוב זי"ע בעדם מלקרוא לאחיו מרן מהר"ט, והעמיד עצמו על השולחן, והתחיל בעצמו לקרוא את אחיו למצוה טאנץ, ובחרוזים זמר מזמר לכבוד אחיו, ואף שלא הי' מעשה אומן של הבדחנים, מכל מקום הי' מלא תוכן של מאמרי חז"ל מש"ס בבלי ירושלמי ומאמרי הזוהר הקדוש, כל כך גדלה הערצתו לאחיו מרן מהר"ט זי"ע.

מתיר אסורים

בסוף מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ז, הושיבו ממלכת אסטרייך את רבינו הקדוש מרן מהר"ט זי"ע בכלא, מחמת מסירה שנמסר עליו שעוזר לבחורי ישראל לפטרם מהצבא, והושיבו אותו במאסר קרימאנאל תפיסה בעיר רישא, והי' אז סכנת נפשות להתחייב למלכות מטעם מרידה במלכות, הרבה עסקנים ובתוכם גם ממשפחת מרן ועוד הרבה צדיקים וגדולי ישראל הפעילו כמה פעולות להצלת מרן מידי הרשעים ימ"ש ולשחררו, אבל הרה"ק מסטריזוב זי"ע הכניס עצמו בעובי הקורה בדרך יוצא מן הכלל, ולא נח ולא שקט לפעול פעולות נמרצות להציל אחיו ולהוציאו מבאר שחת, ולפדות אותו, והלך ופעל הרבה למען יפסיקו לענותו ובהשתדלותם הוקל מצבו בישבו במאסר, ואחרי רבות השתדלותם הצליחו לפדות את מרן רביה"ק מהר"ט זי"ע כמעט שנה שלימה אחרי שתפסו והושיבו אותו, מאז נהרסה מצב בריאותו של מרן זי"ע, שגם כך הי' אדם חלוש מאד.

הלכתא נהורא

שו"ת ובירור הלכה
מאת כ"ק מרן אדומו"ר שליט"א
בענין מנהג רבותינו הקדושים זי"ע באכילת כרפס והמסתעף בענין ברכת תפוח אדמה

ה' בהעלותך תש"נ לפ"ק

בענין מנהג רביה"ק מראפשיץ זי"ע ליקח לכרפס תפוח אדמה מבושל עם עלי "פעטערזייל" חי, (הנקרא אצלינו "פעטרישקע"), **וכן מנהג רבוה"ק זי"ע אחריו, ומפורסם מה שתמה העולם על זה, דהרי ידוע שדעת מרן רביה"ק מראפשיץ לברך שהכל על תפוחי אדמה. והרי על כרפס מברכין דוקא בורא פרי האדמה.**

(א) בראשית דברינו יש לברר ברכתו של עלי פעטרישקא חיין שאינם מבושלים בכלל, ובפרט לקיחתו לכרפס, דהנה במגן אברהם סי' תע"ג ס"ק ד' כתב בזה"ל: כתב מהרי"ל נוהגין ליקח כרפס שהוא נוטריקון ס' פר"ך, כלומר ס' רבוא עבדו עבודת פרך, ואביו הי' מסופק אם מותר ליקח פעטרזל"ן מפני שהוא טוב יותר מבושל מחי, ואם כן אין מברכין עליו בורא פרי האדמה כמ"ש סימן ר"ה ע"כ, ואני תמה למה נהיגי במדינתנו ליקח פעטערזיל"ן, ואפשר דס"ל שעל ידי הבשר הם משביחין, ולפי מה שכתבתי שם בשם תלמידי רבינו יונה דוקא כשאין נאכלין כלל חיין מברך שהכל, אבל כשנאכלין חיין אף על פי שטובים יותר מבושלים מ"מ מברך כשהן חיין בורא פרי האדמה, א"כ אתי שפיר. ומ"מ דעתי חוכך בזה למה בחרו בדבר שיש בו פלוגתא, ה"ל ליקח ירק אחר, ואפשר ששאר ירקות אין מצוים כ"כ בימי הפסח, א"נ משום דבגמרא נזכר ירק ושאר דברים נקראו לפת, והירק שלנו אין נאכל כמו שהוא חי אא"כ כבוש וזה אינו מצוי בפסח, ובטור וגמ' איתא שגם על מרור מברך בפה"א, וצ"ל דמרור שלהם הי' ראוי לאכול חי כמו לעטי"ך עי' ס"ה עכ"ד.

והנה מקור הדברים בענין ברכת ירקות שיותר טובים כשהן מבושלים, הוא בברכות ריש פ' כיצד מברכין (דף ל' ע"א) במתני' ועל פירות הארץ הוא אומר בורא פרי האדמה, ובגמרא (דף ל"ח ע"ב) דרש רב חסדא וכו' כל שתחלתו בורא פרי האדמה, שלקו שהכל נהי' בדברו, וכל שתחלתו שהכל נהי' בדברו, שלקו בורא פרי האדמה, בשלמה כל שתחלתו שהכל נהי' בדברו וכו' משכחת לה בכרבא וכו' אלא כל שתחלתו בפה"א, שלקו שהכל היכי משכחת לה, א"ר נחמן בר יצחק משכחת לה בתומי (שומים) וכרתי. וברש"י ד"ה כל, ירק הנאכל חי שתחלתו בפה"א, שלקו אפקי' ממלתי' לגריעותא, ומברך שהכל.

והנה בתוס' שם ד"ה משכחת לה וכו' הקשו, וא"ת והרי נראה לעינים דהבשול משביחן, וי"ל דהיינו בשביל הבשר והמלח שבתוכן עיי"ש.

והרא"ש בפירקין סי' ט"ו פסק כרב חסדא דכל ירק שטוב יותר ע"י בישול, מברכין עליו כשהוא חי שהכל, וכשהן מבושלין דאישתנו לעילויא בורא פה"א, וירק שע"י בישולו נשתנה לגריעותא, כשהוא חי מברך בפה"א, וכשהן מבושלים שהכל, וכן פסק הטור ריש סי' ר"ה ובשו"ע סעי' א' שם.

ובתר"י על הרי"ף מבואר דג' דינים חלוקים הם, א' דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וע"י הבישול נעשה ראוי לאכילה, תחילתו שהכל, ולאחר הבישול בפה"א, ב' דבר שנאכל חי, וגרוע מחמת הבישול, מברך עליהם בפה"א, ולאחר הבישול שהכל וכו', ג' דבר שנאכל חי וע"י הבישול משובח יותר מברך בפה"א בין חי ובין מבושל עכתו"ד תר"י.

ובמג"א סי' תע"ג הנ"ל העתיק דברי התר"י דדוקא דבר שאין נאכל חי מברך שהכל כשהוא חי, וכן בסי' ר"ה סק"ד העתיק כן וכתב: ז"ל תר"י שאין נאכלין חיין מברך כשהן חיין שהכל, וכ"מ סי' ר"ב סי"ב אבל כשהן טובים חיין אף על פי שהן יותר טובים כשהן מבושלים מ"מ יברך חיין בפה"א, וכן המנהג לברך בליל פסח על פעטרזי"ל בפה"א, אע"פ שטוב יותר מבושל מחיים, וכ"מ סימן ר"ב סי"ב, ומ"מ אפשר דאם בשלו פעטרזי"ל בלא בשר, משתני לגריעותא וכו' עיי"ש, ועי' במחצית השקל שם.

עכ"פ מבואר מדבריו בהלכות פסח סי' תע"ג הנ"ל, דמנהג העולם הוא לפי שיטת התוס' הנ"ל דנוכל לברך ג"כ בפה"א על ירק [ואצלינו מדובר בירק הפעטרישקע חי], אף אם נראה דנשתבח אחרי הבישול, כי באמת אינו כן כי הירק נשתנה לגריעותא ע"י הבישול, והא דאנו מרגישין טעמו משובח יותר אחר הבישול, הוא משום הבשר וכדו' שנתבשל עמו, אבל בעצמו נגרע ערכו, וכן הוא אצלנו בכרפס באכילת הפעטרישקע, וזאת ועוד אחרת לפי שיטת התר"י דדבר שנאכל חי ועל ידי הבישול משובח יותר, עכ"ז מברך בורא פרי האדמה אף כשהן חיין, וממילא צריך לברך על פעטרישקע חי בורא פרי האדמה.

*

(ב) והנה בספה"ק מגיד תעלומה [בדף פ"ט ע"ד] להגה"ק בעל בני ישששכר זי"ע בביאור דברי התוס' הנ"ל מס' ברכות דף ל"ח ע"ב (ד"ה משכחת לה בתומי וכרתי), כתב לבאר בענין ברכתו של הירק "פיעטרושקי" והוא כמובן ירק הנ"ל, והביא קושיית המגן אברהם הנ"ל ותירוצו על פי דברי התוס' הנ"ל דמה שהוא משתבח על ידי בישול הוא על ידי הבשר, ברם המגיד תעלומה דחה דברי המג"א, וכתב דאין זה מספיק, דהרי אינו ראוי' לאכילה כלל, כשהוא חי, [פירוש ירק הפעטרישקא, וממילא אין ברכתו בופה"א כשהוא חי, אף שאינו משביח מחמת עצמו אחרי הבישול, משא"כ תומי וכרתי ברכתן בופה"א כשהן חיין, כי בעצם הם ראוין לאכילה כשהן חיין ואף שנגרע ערכן אחרי הבישול, כי זה שטעמו משביח אחרי הבישול הוא רק מחמת הבשר וכדומה וכנ"ל], וכתב שם המגיד תעלומה, והנה המדקדקים מניחין הירק הזה בבישול המרק, ומשם לוקחין אותו, ומברכין עליו בופה"א, [פירוש לכרפס], ועל זה הקשה שם הלאה דהא בזה ג"כ לא פעלו כלום דהא לא נשתבח מחמת עצמו, וכתב בלשון קדשו, ולכאו' גם זה אינו מספיק, כיון שאינו בבישול על ידי עצמו, [ובאמת כשנתבשל נשתנה לגריעותא, כמו שמבואר בתוס' וכל העילוי הוה מחמת טעם הבשר, אבל בעצמו נגרע ערכו], וממילא לכאו' גם בנתבשל אין צריך לברך בופה"א כמו בתומי וכרתי. (ואגב זה עיי"ש מה שמוכיח שם במגיד תעלומה בנוגע תומי שהם שומים, דתקנת רז"ל [עזרא הסופר] לאכול שום בליל שבת קודש, זה דוקא שום שאינו מבושל, דהא שומים מבושלים אבדו ברכתן, דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי עיי"ש, ובאמת שמעתי מכבר, דכל הסגולות שנאמרו לגבי שום, הוא דוקא כשאינם מבושלים, וגם מקובל בענין השום, שאם נוגע השום במתכות, אז אבד כל כוחו וסגולתו, ולפיכך מקפידין שלא לחתכו בכלי מתכות, ואולי זה גם מטעם הנ"ל כי בדרך כלל מבשלים בכלי מתכות, ואולי לזה לא נטעי אינשי אדעתא דהכי, כי עיקר דרך אכילתן הוא כשהן חיין דוקא, ודו"ק).

ולכאו' יוצא מדבריו הנ"ל שברכתו של פעטרישקע בין חי בין מבושל צריך להיות ברכת שהכל, כי כשהן חיין אינו ראוי' לאכילה ולכאו' אז אין לברך כלל, ואינו נראה פשוט שלדעתו לא יברכו כלל על פעטרישקא חי וצ"ע בדבריו הקדושים, וכשהן מבושלין הרי מחמת עצמן נתשנה לגריעותא ורק משתבח מחמת דבר אחר וכנ"ל, ולכאו' גם לפי זה צריך עיון כי לפי זה הרי לפני זה לא הי' ראוי כלל לאכילה, ועכשיו אם לא נחשב עם המציאות

שנשתבח, כי נשתבח על ידי דבר אחר, אז נאמר שנשאר כמקדם בגדר שאינו ראוי לאכילה מחמת עצמו, ויוקשה לכאו' בענין ברכתו וכנ"ל, אבל עכ"פ ברור מדבריו שבשני האופנים ברור שקשה לו לומר שנברך בורא פרי האדמה וכנ"ל, ולמעשה נראה ברור מדבריו שהעתקנו עד כאן, שכן הי' מנהגו ליקח לכרפס פעטרישקא ולברך עליו בופה"א, ורק להבין ולהורות בעצם המנהג האריך לברר הדברים, אבל לא הסיק להלכה שלא לנהוג כן באכילת כרפס כפי המנהג באכילת פעטרישקא וכדברי המג"א, וממילא בכל אופן בירך בופה"א על פעטרישקא מבושלים וכנ"ל, וגם מוכח מדבריו שלא אכל עוד ירק מצורף לזה, ודלא כמנהג רביה"ק מראפשיץ לאכול עלי פעטרישקא ביחד עם תפוח אדמה, וזאת ועוד אחרת הרי בכללות בירך על תפו"א בכל ימות השנה בופה"א, ואם הי' לוקח שניהם יחד כמנהג ראפשיץ אז לכאו' הי' יכול לברך בופה"א על תפו"א ולצרף לזה הפעטרישקא באותו ברכה, וכמו שיתבאר לקמן, ועי' בזה בשו"ע או"ח סי' ר"ו, עכ"פ בכל אופן נראה ברור מדבריו וכנ"ל שלא כן נהג, וגם אם הי' זה מנהגו, הי' בודאי מזכירו כידוע דרכו בקודש לפרט בארוכה הפרטים בלשון קדשו, וממילא אם לא הזכירו אז לכאו' ברור שמנהגו הי' כמו שכתב, שהוא לאכול פעטרישקא וכמובא במגן אברהם וכנ"ל, וממילא אינו דומה כלל לשאלתינו בבירור מנהגו של מרן רביה"ק מראפשיץ זי"ע וכמו שיבואר לקמן.

ונסיק דבריו הק' של המגיד תעלומה שמחדש למעשה, דאינו דומה כלל לתומי וכרתי מסברא אחרת, ומתבאר מדבריו דהעיקר תלוי בכונת הנטיעה, במה דנטעי אינשי אדעתא דהכי, ואף שהוא מגרע ערכו אז, דהיינו דתומי וכרתי לא נטעי אינשי אדעתא לאכול חי, משא"כ בפעטרישקא נטעי אינשי אדעתא דהכי להניחם בבשר ובמרק ושפיר מברכין עליו [המדקדקין] בפה"א, [כשהן מבושלין אף שמשתבח על ידי דבר אחר, כי אדעתא דהכי נטעי אינשי הפעטרישקא, לאכול כך, וממילא נקרא משתבח בזה, וממילא ברכתו אז בופה"א, משא"כ בתומי וכרתי שלא נטעי אדעתא דהכי. (ולכאו' קשה מאוד להבן דבריו כמו שהן נדפסין, כי זה סתירה מניה וביה, כי אם נטעי אינשי תומי וכרתי אדעתא לאכול מבושל, אז מאי שנא מפעטרישקא, ולמה יגרע ברכתו כשהוא מבושל, ובאמת כבר כתבתי עלי גליון הספר מגיד תעלומה שיש תחת ידי, שאולי יש טעות סופר בדפוס, וצריך לומר או במקום שכתב לא נטעי, צריך להיות "נטעי", ותיבת "לא" טעות סופר, או במקום שכתב תיבת "חי" צריך להיות תיבת "מבושל" בעצמו, או אפילו מבושל עם מרק, וכמו שפי' בתוס' דאז הוה שהכל, דכל מה שמתשבח הוה רק ע"י המרק והבשר והמלח).

וביותר ביאור מובן כנ"ל דעיקר השומים (תומי וכרתי) עילויו הוא כשהוא חי, משא"כ הפעטרישקע נטעי אינשי אדעתא לשים במרק, וממילא עיקר הירק ועילויו הוא כשנתבשלו במרק, הגם שעילויו אינם מחמת עצמן, אבל על זה נטעי אינשי הפעטרישקע. ואולי זה כמו שנזכר בדברי התוס' לקמן שאגוז מטוגן בדבש הגם שאגוז בעצמו נשתנה לגריעותא ע"י הטיגון, וכל שבח שלו רק ע"י הדבש, אבל עכ"ז כל שימת הדבש הם לשבח האגוז, הגם שאין שני הדינים שוים לגמרי אבל עכ"ז יכולין לדמותן בזה.

עכ"פ יוצא לנו במסקנת דבריו של המגיד תעלומה הנ"ל הוא דצריך לברך בכרפס בפה"א על פעטרישקע מבושל במרק וכמו שמביא זה ממדקדקים ומסביר אותם וכנ"ל מהטעם דאדעתא דהכי נטעי אינשי ודו"ק.

*

(ג) והנה הבאתי כל זה לבאר מנהג אא"ז רביה"ק מראפשיץ זי"ע, ובניתי הדברים על ברכת הפעטרישקא בהיות כונתי כפי שעלה ברעיוני בפשטות שכונתם לעלי הפעטרישקא, ולמעשה אחרי כתבי כל הנ"ל עלה ברעיוני שאולי טעיתי בהבנת הדברים שכתב המגיד תעלומה, ובאמת גם בדברי המגן אברהם אין הוכחה לכל המדובר של מנהג כ"ק אא"ז מראפשיץ זי"ע לאכול עלי הפעטרישקא לכרפס כשהן חיין, דבפשטות לא עלה בדעתי שיש אוכלים לכרפס, הירק פעטרישקע בעצמו, פירוש חלק הלבן של

הירק, שנראה כמו ירק המייערין, (רק שהוא בצבע לבן כנודע), וממילא שונה לגמרי דינם לכאו', וצריך בירור הלכה במנהג בית אבוה"ק מראפשיץ ומעליץ ושענדישוב לאכול לכרפס ביחד עם הקארטאפעל המבושלים (תפוח אדמה) העלים הירוקים של הפעטרישקע כשהן חיין.

וממילא יוצא לפי זה דאם כונת הבני יששכר להפעטרישקא בעצמו ולא להעלין, אז לכאו' בודאי כונתו שרק ירק זה אוכלין לכרפס, בלי צירוף של קארטאפעל כמובן, כי אז בודאי יחשב לשני ירקות כי כל אחד חתיכה הראוי להתכבד ויש בו דין אכילה, ואף שהוא פחות מכזית כמובן, ובודאי לא אכל ב' ירקות, (ובאמת הרי צריכין לאכול פחות מכזית ומאד קשה לצמצם זה גם בירק אחד, וכל שכן בשני ירקות), משא"כ לפי מנהג ראפשיץ שאוכלין הגרינ'ס שהם העלים של הפעטרישקא, אין שייך חשש זה, דהרי זה מעט מאד כנודע, ודי למבין גודל החילוק בזה, וממילא אף דלפי שיטת בעל בני יששכר בספרו מגיד תעלומה, מבורר דעתו איך שתירץ מנהג העולם לפי דעתו, שהוא לפי הנהגת המדקדקים, וגם דעת המג"א כמו שמבואר בארוכה לעיל.

אך אף אם נאמר דכל מה שנתבאר בנוגע ירק הפעטרישקא, שייך גם לומר בעלי הפעטרישקא, וממילא יובן שיטת מרן הקדוש מראפשיץ זי"ע בלקיחת עלי הפעטרישקא לכרפס, עדיין יוקשה ביאור ברכת עלי הפעטרישקא דלכאו' אינו פשוט כל כך דדינו כמו הירק עצמו, ועדיין צריכין למודעי בירור דינו של אכילת תפו"א מבושלים ביחד עם עלי פעטרישקא בכללות ובזה הי' ראשית דברינו כנ"ל, ובאמת בסה"ק זרע קודש למרן הקדוש אא"ז מראפשיץ זי"ע כתב דהכרפס הוא ירק שכמעט אין בו טעם עיי"ש, וצריך בירור לאיזה ירק התכוון, וצריך עיון עוד על מה ולמה נהגו העולם וצדיקי קדמאי דוקא בזה הירק, כמבואר במג"א הנ"ל, ועי' שם במג"א שכתב כמה טעמים למנהג העולם בזה וכנ"ל, ומדברי מרן הקדוש בספה"ק זרע קודש הנ"ל משמע שיש טעם על פי סוד לזה שנהגו העולם ליקח ירק זה דוקא. ועי' בספר ויגד משה, דגם בדורות האחרונים הרבה אחרי המגן אברהם, נהגו בכמה מקומות כמו בראפשיץ, וגם מובא שם דיש סוברין דשם כרפס קאי על הפעטרישקע, עיי"ש בסי' י"ז אות ב', ג', ד', ובסי' י"ז אות י' מה שהביא שם ממהר"א מטשערנאביל זצ"ל]

ובאמת עיין במגיד תעלומה (דף צ"ה) דלפת זה ריבען מייערען פאסטערנאק, ואולי משמע מדבריו דכוונתו במלת פעטרישקע כוונתו להעלין, כי למה נקט מלה אחרת, כנהוג בימינו לחלק בין שני חלקים אלו, שקורין להירק עצמו פאסטערנאק, וגם כתב ריבען מייערען ביחד עם זה, ואולי דלעיל איירי בהעלין וכאן בהירק עצמו וכנ"ל מעיקרא, ועדיין צ"ע.

*

(ד) ויש לומר ולבאר בענין זה, דהנה כל פירי וירק שיש לו כמה גדולין תלוי הברכה במה דנטעי אינשי אדעתא דהכי, וכמבואר בשו"ע סי' ר"ב סעיף ו' לגבי צלף (פירוש מין אילן שעליו אינן ראוין לאכילה ויש בעליו כמין תמרים, אביונות הוא הפרי מהצלף, וקפריסין הן קליפה שסביב הפרי, כקליפות האגוזים), דעל העלים והתמרות ועל הקפריסין מברך בפה"א, ועל האביונות שהם עיקר הפרי מברך בורא פרי העץ עיי"ש, ומקורו מגמ' ברכות דף ל"ו ע"א עיי"ש סוגיית הגמרא, ועי' בתוס' ד"ה לא נטעי אינשי אדעתא דקורא, דמשמע מדברי התוס' דלפי סוגיית הגמרא דידן יוצא דכן הוא בכל פירי, והברכה תלוי' במה דנטעי אינשי אדעתא דהכי עיי"ש, וממילא בכל פירי או ירק מברכין עיקר הברכה על כל מה שיהי' עיקר הדעת עליו.

והנה במדובר אצלינו בירק הפעטרישקע, הרי נטעי אינשי אדעתא לבשל שניהם, הן הפעטרישקע והן העלין, שהרי שניהם אינן ראוין לאכילה כשהן חיין, וכסברת המגיד תעלומה דלעיל, ורק משתמשין בהן לבשל עם המרק ליתן טעם במרק, ובאופן זה הרי הם גם מקבלין טעם משובח יותר, אבל אין הטעם מחמת עצמן וכמבואר לעיל, ועי' במג"א סי' ר"ה ס"ק ה' דרק אם כונת הטיגון בשומן הוא לתקן הפירי או הירק, אז מברכין

על הירק בופה"א, משא"כ אם אין הכונה לזה וכנ"ל, (ובאמת אין זה סתירה לומר שנותן טעם לשבח, ועכ"ז גם מקבל טעם לשבח, מהמרק עם הבשר וכדומה, כי הרי כן הוא גם כן אצל שומין [תומי וכרתי] כנודע וכמבואר לעיל דזה טבעו, ומובן כי הבישול מוציא ממנו הטעם שלא הי' נרגש בלי הבישול, ועכ"ז אחרי הבישול לא נשאר בעצמותו טעם משובח רק מחמת המרק ודו"ק בזה), וממילא לכאו' יהי' דינם של הפעטרישקע והעלין שוה, ראשית דהרי בשניהם כמו שמקבלין טעם לשבח מהבישול, הרי גם נותנין טעם לשבח בהמרק וכן איפכא וכבמג"א הנ"ל, וכמו שיש לומר שמשתבח מחמת דבר אחר הרי גם התבשיל משתבח מחמת טעם הטמון בהירק, ועוד הרי כמו בצלף שהברכה תלוי בכונת האדם וכנ"ל, כמו כן יש לומר אצל הפעטרישקא שיש בו שני דברים וכנ"ל, ובשניהם יש להשוותם לתומי וכרתי בענין שבח הבישול וכנ"ל, ועי' בסי' ר"ה סעי' א' ובמגן אברהם שם.

ונתבאר כמו שביארנו כבר במגיד תעלומה, שעל פעטרישקע מבושל לכאו' היו צריכין לברך שהכל כמו על תומי וכרתי דגרועין יותר, הגם שיש להם טעם, אבל אין זה טעם שלהם, כמו שמבואר שם, ואין זה דומה לאגוז כמו שחילק במ"א הנ"ל, ועיי"ש שהאריך בזה, וממילא באגוז שמטוגן בדבש ברכתו העץ וכנ"ל, אבל אם עיקר דעתא דאינשי בפעטרישקא שהפעטרישקא יקבל טעם לשבח, אז לכאו' הוי דומה לאגוז, ויהי' ברכתו כשנתבשל בפה"א, ורק הטעם שלפי דעת המגיד תעלומה מברכין בפה"א על פעטרישקא מבושל כי הכונה בהבישול להשביח הפעטרישקא וכנ"ל בדבריו לעיל, ועי' במגיד תעלומה מה שחלק בזה על המ"א ופסק דעל הפעטרישקע מבושל מברך בפה"א דהנטיעה הי' על דעת כן כמבואר שם דכן נהגו המדקדקים באכילת כרפס, ולפי הנ"ל ה"ה אצל עלי הפעטרישקע כמבואר, (ואין העלים בכלל שחת שברכתם שהכל, כדאי' בסי' ר"ד סעי' א', דהא עלי הפעטרישקע מגודלים כל צרכם, ואין להם דמיון כלל לשחת רק לדין צלף כמבואר ודו"ק).

והנה בספר שולחן הטהור לכ"ק מרן חו"ז מקומארנא זי"ע בסי' ר"ד סעי' ט' איתא דעלי הפעטרישקא שמיתקן באיזה אופן שיהי' ברכתו בפה"א ואפילו בטיבול במי מלח, אבל על גוף הפעטרישקא מברך שהכל אם אכלן חיים, ומשמע דגוף הפעטרישקא אם מיתקן באיזה דרך שהוא ג"כ מברך בופה"א, ויוצא לכאו' מדבריו דדין פעטרישקע והעלין שוים, ורק קשה קצת לשונו למה חילקן לשני דינים עיי"ש, וזאת ועוד אחרת משמע מדבריו דעיקר מה ששייך לבשל וליתן טעם במרק הוא העלין, ולכאו' אולי לזה האריך בלשונו לגלות לנו דעתו בזה אודות העלין עיי"ש, ועי' במג"א סימן ר"ה ס"ק ב', דמליח דינו כמבושל לענין זה, וחזינן דטוב יותר כשהוא מליח עיי"ש, [ועי' באשל אברהם לאא"ז הגה"ק מבוטשאטש זי"ע בסי' ר"ה שם, דחוקר בזה אם מליח דינו ככבוש לגבי ברכתו עיי"ש], עכ"פ לפי זה אולי לא יוקשה קושיית המגיד תעלומה דאצל פעטרישקא אין לה טעם כלל, וממילא יהי' שייך לדון יותר על ברכת העלין כשהן חיין, כי עכ"פ יש לו איזהו טעם, וצריך עיון, אבל עכ"פ לא יגרע מהירק של הפעטרישקא בעצמו, וכתב שם השולחן הטהור דבדין העלין של הפעטרישקא כשהן חיין, היות שהם ראוים לאכילה בטיבול במי מלח, מברך עליהן בופה"א, ואם נילך בדרך הזה אז מובן בפשטות איך יכולין לברך עליהן בפה"א בליל פסח לכרפס, דהרי נשתבח טעמו בטיבולו במי מלח, ובסימן ר"ב חולק השולחן הטהור על המג"א בדין ברכת פעטרישקע ותומי מבושלין במרק, וסובר דדינם כמו אגוז מטוגן בדבש, ומברכין עליהן בפה"א, ורק אם מבושלים בעצמן מברכין שהכל, נמצא דלדבריו אין צריכין לטעמו של המגיד תעלומה כלל דנטעי אינשי אדעתא דהכי, ובסימן ר"ב ועוד מקומות שם כתב השולחן הטהור דבעיקר הפרי לא שייך הסברא דנטעי אינשי הדעתא דהכי עיי"ש.

ואפ"ל דגם המגיד תעלומה יודה לזה, רק דהי' נוהג ליקח עיקר הפרי וממילא יגע לתרץ המנהג, ולעשותו באופן שיוצדק ברכתו, או אולי יש לומר דחולק על סברת השולחן הטהור, וסובר דהטיבול לא יועיל, ונשאר בגדר

אינן ראוין לאכילה כדבריו וממילא לכל היותר הוי ברכתו שהכל כמבואר לשיטתו וכנ"ל, ולדברי המגן אברהם אין צריכין כלל לסברתו של השולחן הטהור וכמבואר לעיל, דהרי משביח על ידי הבישול רק מחמת הבשר וכנ"ל וכסברת תוס', וכבתומי וכרתי, או כסברת תר"י דהיותם טובים בין חיין בין מבושלים אף שהם טובים יותר כשהן מבושלים, מברך עליהם בופה"א אף כשהן חיין.

ואפשר גם לומר דיהי' חילוק במציאות בין העלין להפרי עצמו, וכן משמע בשולה"ט הנ"ל, וכמו שנראה בחוש, דהעלין יש להם איזה טעם כשאינם מבושלים, משא"כ הפעטרישקע בעצמו וכנ"ל, הגם שיש להפעטרישקע איזה טעם קלוש, אבל הטעם קלוש ביותר מן טעם העלים, וממילא יש לומר דלפי סברת תלמידי רבינו יונה, לא יחולקו ברכתן של העלי פעטרישקא, וברכתן בופה"א בין חיין בין מבושלים, כי הרי יש להם איזה טעם כשהן חיין, ואף אם נצרף לזה סברת השולחן הטהור, יש לומר דהטיבול אינו כמו שינוי בהעלין, כי אינו נעשה מבושל וגם אינו כבוש, ורק כמו כל לפת, וממילא באמת הטעם שטועמין בו הוא טעם עצמותו וממילא משובח אף כשהן חיין וממילא ברכתו בפה"א ודו"ק. והיוצא לנו מזה דעל עלי פעטרישקע חי (ובפרט אם מטובל במי מלח) מברך בפה"א וכנ"ל.

ונסתפק לי בדברי מרן אאזז"ל בספרו הקדוש זרע קודש, שכתב דכרפס הוא ירק שכמעט אין לו טעם, דמסברא יש לומר דהפעטרישקע יש לו טעם קלוש מתפו"א. ואולי כיון מרן לפעטרישקע, רק המסורה סותר זה דמקובל אצל זרעו דור אחר דור, דמרן מראפשיץ זי"ע אכל אצל כרפס תפו"א, וקשה לומר דאיירי רק בהעלין של הפעטרישקע אם אכל גם תפו"א, כי אם עיקר כונתו על העלין, אז למה לקח כלל תפוח אדמה, ומשמע מהנהגתו דהי' לו כונה מיוחדת להשתמש בתפוח אדמה, [ואולי להורות הלכה בדין כרפס וברכתו, או להורות הלכה שמותר לאכול תפו"א בחג הפסח ודלא כאלו שרצו לאוסרו, ובודאי מדבריו הקדושים בספה"ק זרע קודש משמע דיש סוד עמוק יותר מזה], וצ"ע.

[ויש להעיר דמצוי כמ"פ בספרי גאוני וצדיקים הקודמים שהביאו טעמים למנהגים והנהגות שלא נהגו כן בעצמם, וכדוגמה ממרן בעל זרע קודש בעצמו זי"ע שמביא בספרו הקדוש טעם לשבח על מה שמניחין תפילין של יד בישיבה, עיי"ש והוא כדעת האריז"ל על פי סוד דמלה דאתתא בישיבה, שצריכין להניח תפילין של יד בישיבה, וכפי המקובל אצל צאצאיו המנהג להניח תפילין של יד בעמידה, (ועי' בספה"ק סור מרע ועשה טוב להמקובל אלקי הרבי ר' צבי הירש מזידיטשויב זי"ע שכתב דרבוה"ק לא נהגי בכל הענינים כדברי האריז"ל), וכן יש עוד בזה, וכן ידוע דהגה"ק בעל התניא זי"ע כתב הרבה פעמים בשו"ע שלו, ההיפוך ממה שנהג הוא בעצמו למעשה, והרבה דברים כאלו מוזכר בסידור שלו, ודו"ק].

*

(ה) ובזה נבוא לבאר הנהגתו של מרן אאזז"ל רביה"ק מראפשיץ זי"ע, ליקח תפו"א ועלי פעטרישקא לכרפס, וכמובן לברך בופה"א על שניהם יחד, ודלא כשיטתו הידוע לברך כל השנה על תפוה"א ברכת שהכל, והגם שאין לנו מסורה בדעת קדשו וטעמו לשבח או בירור הלכה ממנו, אבל תורה היא וללמוד אנו צריכין, והשי"ת יהי' בעזרינו שלא נכשל בדבר הלכה.

ואולי יש לומר דשייך להשוות כללי דין ברכת תפו"א לכללי דין ברכת כמהין, ונודע העובדא מהגה"ק בעל ישמח משה זי"ע מובא בספה"ק תהלה למשה, שכששמע שמרן הק' מראפשיץ זי"ע מברך על תפו"א שהכל, לקח ספר הערוך ועיין בו בערך כמהין שפירוש שם "טארטאפעל", והתחיל גם כן לברך ברכת שהכל על תפו"א, והפסיק ליקח לכרפס תפו"א, ובעצם על זה אנו דנין דהרי מרן מראפשיץ זי"ע לא שינה מנהגו אצל כרפס וכנ"ל, ובספה"ק שולחן הטהור כתב דתפו"א הוא פטריות עיי"ש.

וברבינו יונה על הרי"ף איתא דכמהין הוא דבר שהוא צומח תחת הקרקע וכו' ופטריות וכו', ואולי יש לומר דכוונתו לתפו"א וכדאי' בערוך הנ"ל, ולהלן נבאר על פי זה דסוף

סוף צומח תפו"א תחת הקרקע, אבל קשה מהמציאות על זה, כי כפי הנודע, לא הי' תפו"א בנמצא כלל במדינות שגרו רבותינו הראשונים ז"ל בימים ההם וצ"ע.

ועלה בדעתי דאולי יש לחדש סברא במציאות הירק תפו"א שבעצם אינו ירק כשאר ירקות, דהרי אנו רואין בחוש דכל הירקות יש להן כמו חוטין נמשכין, פירוש שחלק אחד מהירק יש לו שייכות עם שאר חלקי הירק שמקושרים יחד על ידי חוטים אלו וכנודע מהמציאות, שמורה שחלק אחד יונק מהשני, ואינם רק גוש דבר אחד כמו התפו"א, וכדוגמת הצנון שרואין בפנים שכל הירק מחובר, וכל שכן בירק הנקרא "סעלערי" וכדומה, משא"כ בתפו"א שאין רואין שחלק אחד יונק מהשני, וכשנתבשל מתפרר מעצמו, דלא כשאר ירקות וזה דבר הנראה לעיניים.

ובסברא זו חקרתי מה יהי' דינו של הירק הנקרא אצלינו "סוויט פאטעטע" שזה פירוש תפו"א מתוק, ובצורתו דומה קצת לתפו"א אבל למעשה אינו דומה במציאות זו, וממילא יש לומר דאינו בגדר כמהין, ראשית דבפשטות רק מהא דנקרא בשם דומה, מהיכי תיתי דנאמר שזה דבר אחד עם תפו"א ושיש לו אותו דין, כי אך ורק משום דאיזה גוי קרא שם הירק כך, אינו נעשה ירק של תפו"א, ועוד יש לחלק ביניהם מחמת סברא הנ"ל, דהרי להירק "סוויט פאטעיטע" יש חוטין נמשכין כנ"ל, ועכ"ז יש לומר דיש להם שייכות, ולזה ניתן להם שם אחד, כי במציאות גדילים באופן שוה תחת האדמה, וצריך בירור לדינא.

(ויש לומר דהנהגת מרן מראפשיץ זי"ע הוא על פי סוד, ותפו"א בשורשו תיקונו ברכת שהכל, ולכן הכריע דכן הוא גם על פי הלכה, כדעת הערוך הנ"ל וכסברת הישמח משה זי"ע, ואולי כן הוא לגבי כרפס וכמו שמבאר טעם לשבח באכילת ירק שאין בו טעם, ולזה יש לומר שאולי כונתו לתפו"א, ולזה על פי סוד ושורש עליון נהג ליקח תפו"א לכרפס, ופטר התפו"א על ידי הפעטרישקא וכמו שיתבאר).

*

(ו) ובזה נבוא לביאור הדברים דהנה במס' ברכות דף מ' ע"ב איתא, דכמהין ופטריות מירבא רבו מארעא וכו', וכן הוא במס' נדרים דף ס"ה, ועל כן נראה דבדיעבד אם בירך בורא פרי האדמה יצא, וממילא אם בירך על עלי הפעטרישקא ברכת בופה"א וכיון גם על התפו"א יצא, וממילא הוי ברכת הכרפס ברכת בורא פרי האדמה על שניהם יחד, ואינו סותר לשיטתו דברכת תפו"א הוא שהכל, דהא עכשיו מברך על שניהם יחד, וברכת בורא פרי האדמה על הפעטרישקא פוטר התפו"א לכתחלה וכנ"ל, כי גם בלא זה הי' בופה"א פוטר התפו"א כנ"ל וממילא אם ברכת הפעטרישקא הוא בופה"א ונאכל יחד אז בודאי לכתחלה ברכתם בופה"א, משא"כ אם הי' אוכל לכרפס רק תפו"א אז הוי בדיעבד לברך בופה"א וכנ"ל, ולכאו' אף אם סבר דיש טעם ליקח תפו"א לכרפס, אבל הרי אין זה ירק שברכתו אדמה, ואיך לכתחלה נברך עליה בופה"א במקום ברכתו שצריך להיות שהכל, ורק בדיעבד יצא בברכת בופה"א, ואיך נעשה מדיעבד, לכתחלה, לנהוג כן למעשה לכתחלה ודו"ק.

ואחרי העיון ראיתי בספר ארץ החיים להגה"ק בעל באר מים חיים זי"ע בסוגי' דברכות דף מ' וכו', וז"ל ומזה יצא לנו דין חדש שלא נזכר בפוסקים דבדיעבד אם בירך על כמהין ופטריות בפה"א יצא וכו' עיי"ש, וכן ראיתי בכף החיים סי' ר"ד סק"ב שכתב כן, וכן פסק בערוך השלחן דבדיעבד יצא וכו' עיי"ש. ומיהו בשלחן הטהור סי' ר"ד סעי' ג', וכן בספר פתח הדביר סי' ר"ד סק"ד כתבו דאף בדיעבד לא יצא, ואולי יש לומר דתפו"א אינו דומה לכמהין ופטריות ממש, כי בעצם תפו"א ספיקא הוא, אם ברכתן שהכל כמו כמהין ופטריות או לא, וממילא יש לומר דיוצא בדיעבד, ועי' לקמן אות ה'. ועכ"ז נראה דלפי הנ"ל יש לומר דבפשטות אם בירך בדיעבד על כמהין בפה"א יצא.

*

(ז) והנה במס' ברכות דף מ"א אי' מיתיבי הי' לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופוטר את הזית וכו', ובתוס' שם פריך אלמא מברך בופה"א אפילו לפטור בופה"ע אפילו לגבי זית שהוא משבעת המינים, וכל שכן קליות שהם כמו כן משבעת המינים מברך עליהם בופה"א

לפטור את התפוחים וכו' לכן צריך להנהיג הכי וכו. ועי' מסקנת הגמרא שם, ועי' במהרש"א מה שהקשה על דברי התוס' שבונה דבריו על הוי אמינא דגמרא עיי"ש.

ועי' ברש"י שזה דוקא בחד מינא וכו' אבל בירך על הצנון לא פטר את הזית, עיי"ש, ועי' בבית יוסף שהביא דעת הרבינו יונה בריש סימן ר"ו, דחולק וסובר דדוקא אם לא נתכוין לפטור את פרי העץ, אבל אם נתכוין לפטור אז פוטר עיי"ש וגם הביא הבית יוסף דעת הרשב"א בחידושיו כן, וכן פסק הבית יוסף בשו"ע בסי' ר"ו סעיף ב', ובפרי מגדים כתב דכן הוא בשהכל ובפרי האדמה וכדומה, נמי הדין כן אם כיון, עיי"ש, ועי' במג"א שם ס"ק ב', דלענין לכתחלה עי' סי' רי"א, ובמחצה"ש ביאר דודאי לכתחלה צריך לברך על כל דבר ברכתו הראוי' לו.

אך במקום ספק עי' בשו"ע סי' ר"ד סעי' י"ג דעל כל ספק יברך שהכל, מיהו כתב בשערי תשובה סי' ר"ו סק"ב דאם נסתפק אם פרי זו טובה חי' ממבושלת או איפכא יש לברך בורא פרי האדמה בין קודם הבישול או אח"כ כיון דבדיעבד יצא, ואע"ג שגם בשהכל בדיעבד יצא מ"מ בורא פרי האדמה מבוררת טפי כמ"ש לעיל בשם הברכי יוסף, וכתב עוד בשערי תשובה שם דמ"ש בס"ס ר"ד במסופק ברכתו שהכל היינו במסופק בענין שאם יברך בפה"א או בפה"ע לא יצא אף בדיעבד, אבל בכה"ג בפה"א עדיף כיון שבדיעבד יצא עיי"ש. ומוכח דכפי שיטת הרשב"א והרב"י, אם כוונתו לפטור בברכתו על הפעטרישקא גם התפו"א, יוצא לכתחלה כמבואר, ובפרט שבזה מונע עצמו מספק ברכה, וגם מברכה שאינה צריכה שכידוע מקובל ומובא בשמו הקדוש של מרן הקדוש מראפשיץ זי"ע איך שהחמיר מאוד להמנע מספק ברכה, (וידוע דברי הגה"ק בעל בני יששכר בספה"ק אגרא דכלה דנראה לו סימן על מי שיש בו יראת שמים, אם הוא מקפיד מאוד שלא להזכיר שם שמים לשוא עיי"ש שכתב שאף שלא קיבל דבר זה מרבותיו אבל נראה לו כן, ודו"ק היטב).

ולפי כל הנ"ל יוצא להלכה דאם אוכל תפוח אדמה ביחד עם איזה ירק אחר, ומברך בופה"א על הירק ההוא, יכוון לפטור גם התפוח אדמה, ואין לו לברך שהכל על התפוח אדמה בפני עצמו, וממילא יוצא שאינו קשה על הנהגת מרן באזז"ל רביה"ק מראפשיץ זי"ע שכן הורה להלכה ולמעשה אצל אכילת כרפס, ועל זה שלקח שניהם כבר הזכרנו שהי' כוונה מיוחדת להשתמש עם שניהם, ובפרט שבהעלים לחוד אולי אינו נחשב לאכילה כלל ודו"ק.

וממילא יצא לנו דבליל פסח אם בירך בפה"א על פעטרישקע, פוטר גם התפוה"א כנ"ל, וכבר הזכרנו דמשמע ברור בספרו הקדוש זרע קודש בדרושים לפסח, וכמו שנתבאר הכוונה, וכידוע מספרו בשאר מקומות, ובספרי שאר תלמידי בעש"ט הקדוש, איך שכל פירי שיש למטה בגשמיות, יש לו שורש עליון ברוחניות מעלה מעלה וכנודע כל זה, וממילא גם יש כונה מיוחדת למה דוקא ירקות אלו הם מיוחדים לפי דעתו הקדושה לאכילת כרפס, והא דבירך כל השנה ברכת שהכל על תפו"א, אינו סותר לשיטתו להלכה בהלכות ברכות הפירות הנ"ל, כי הרי לא בירך עכשיו על התפו"א בעצמו בופה"א וכנ"ל.

ולפי זה יוצא לנו דאם מברך על הפעטרישקע בופה"א, וכפי שנתבאר שברכתו לפי כל הנ"ל לדעת מרן מראפשיץ זי"ע בופה"א, ועכשיו שיש בידו ג"כ תפו"א, נתבאר שיוצא בברכת בופה"א שמברך על הפעטרישקא גם על התפו"א, וכן משמע ברור גם בדברי פוסקים האחרונים, ואין שום חשש פקפוק בהלכה זו, דהנה אי' בשו"ע סי' ר"ו סעי' א', בירך על פירות האילן בופה"א יצא וכו', הלכך אם הוא מסופק בפרי אם הוא פרי העץ או פרי האדמה מברך בופה"א, אבל אם בירך על פרי האדמה בורא פרי העץ לא יצא, ועי' במג"א שם, ובמחצית השקל שם, והנה בספר משנה ברורה שם בס"ק ג' מביא דברי המגן אברהם בזה, ואותן פירות הגדילין על האילן מברך בופה"א משום דלא נגמר הפרי, או שאינם עיקר הפרי וכדלעיל בסימן ר"ב, אם בירך בורא פרי העץ יצא, כיון דעכ"פ מין פרי העץ הוא, וכן על פירות האדמה שטובים מבושלים יותר מחיין, שדינם לברך שהכל כשאוכלן כשהן

חיין, אם בירך בורא פרי האדמה יצא, והוא מדברי הפנים מאירות עיי"ש, ובפנים מאירות איירי מפירות הארץ, והמשנה ברורה משוה דברי הפנים מאירות לפירות האילן, ומשמע מדבריו שבכללות כל אלו הפירות שבעצם אין בהם הכללים שצריכים שיברכו עליהם ברכתם הראוי' להם, יוצאים בברכה ששייך לפרש מטבע הברכה עליהם, ועי' בשער הציון שם דיש חולקין על המג"א, וכתב שם דהרבה מגדולי האחרונים דעתם כהמג"א, והגם שיש לחלק בין דינם לדין כמהין, הן לפי דברי המג"א, ואפילו לדעת הפנים מאירות, שמדבר מברכת בופה"א וכנ"ל.

איברא דיש לחלק עוד ביניהם דהא המג"א איירי בפירות שבעצם הפירות הם שוים לפירות הטובים, ורק חסר בגידולם, שזה דבר שאינו תלוי ביד האדם, והפנ"מ מדבר מפירות האדמה שבעצם הם שוים לפירות הטובים, רק יש חילוק ביניהם שאינם דומין זה לזה, כי בזה מעשה ידי אדם מחלק ביניהם, עכ"פ אפשר לומר דבזה שדעת המשנה ברורה להשוותן יחד, ודעתו שאין חילוק ביניהם, שייך לומר ולהסמיך לדין זה גם כמהין, ולומר שבעצם הם פרי האדמה שאף שמאוירא קא רביא אבל סוף סוף הם גידולי קרקע שגדלים בתוך הקרקע, ורק שאינם דומין לשאר פרי האדמה בזה שאינו יונק מהאדמה כמבואר בגמרא וכנ"ל, ועכ"ז כפי הנ"ל אולי יש לחלק ודו"ק.

וממילא יש לומר ברור שאם בירך על כמהין ברכת בופה"א יצא, (ואף שכל מה שכתבתי הוא רק לפלפולי לתרץ דעת אאזז"ל מרן מראפשיץ זי"ע, ולא כתבתי זה להלכה למעשה, אבל נראה לי שהסברא נכונה הוא וממילא יצא לנו שבכל השנה אם בירך בופה"א על ירק וביחד עם זה אוכל תפו"א הוי שאלה של ברכה שאינו צריכה לברך ברכת שהכל על התפו"א, כי יש לומר שיוצא בברכת האדמה וכנ"ל, וצ"ע לדינא לפי דעת מרן מראפשיץ זי"ע), וממילא בזה שבירך על הפעטרישקע ברכת בופה"א יצא גם על התפו"א ומיושב הנהגתו הקדושה.

*

(ח) היוצא לנו מזה, דלדעת מרן הק' מראפשיץ זי"ע בוודאי מברכין לכתחלה על עלי פעטרישטקע חי ברכת בפה"א, דהא מנהגו הי' ליקח עלי פעטרישקע חי, ועל זה כבר הוקשה לעיל קושית המג"א ואחריו ביתר שאת המגיד תעלומה וכנ"ל, וכנראה דדעתו, א' כדעת המג"א דאין נ"מ בין העלין להפרי עצמו וכנ"ל, ב' אולי לפי סברת השולחן הטהור כנ"ל דעלין חיין טיבולין בפה"א ואין צריך להבישול, ג' בזה שאוכלין אותו לאכילת כרפס, בזה לבד יש לומר שנטעי אינשי אדעתא דהכי לאכלן חי ג"כ, ד', גם אפשר דסובר כשיטת התוס' וכדעת המג"א בזה דאחרי הבישול מיגרע גרע וכנ"ל, וממילא ברכתו בופה"א, ובהצטרף יחד עם התפו"א, ברכת שניהם בופה"א וכנ"ל ודו"ק.

ועל זה דלא שינה ליקח ירק אחר כמו שנהגו הישמח משה זי"ע, ותלמידו של מרן, ה"ה הדברי חיים מצאנז זי"ע, ובפרט שמרן אאזז"ל הקדוש מראפשיץ הקפיד והחמיר מאוד על ברכות, כבר הזכרנו דבודאי ברור שהי' כונה מיוחדת על פי סוד לאכול דוקא ירקות אלו לכרפס וכמו שהזכרנו לעיל מה שכתב בספרו הקדוש זרע קודש, ואלי גם להורות הלכה, וגם שלא לשנות ממנהג ישראל באכילת פעטרישקא, וכנודע איך שהקפיד מאוד על זה, ולזה נטה לברר ההלכה כפי דעת הפוסקים שסוברים כן, ואולי כן הוא לגבי ברכת שהכל בכלליות על תפו"א, שעל פי סוד צריך להיות ברכתו שהכל, ולזה אחז דרכו בקודש לפסוק כפי מה דמוכח בהערוך, ובודאי מי יבוא בסוד קדושים ורק תורה הוא וללמוד אנו צריכין, ועי' בספר דעת כהן מה שהביא בשם הגה"ק מצאנז זי"ע שאמר שרבו הקדוש ה"ה מרן מראפשיץ זי"ע הוא פוסק אחרון והלכה כמותו, והקב"ה יהי' בעזרינו להבן ולהורות וכאשר זכינו לסדר את הסדר כן נזכה לעשותו בב"א.

אור הרגל

ליקוטי עניני חודש ניסן וחג הפסח
מלוקט מספרי קדמונים ומאורי החסידות ומבאר רבותינו

שלשים יום קודם החג

גודל ההתעלות שיש לבני ישראל בימים אלו אם מתנהגים בו כראוי

אחר שיצאו ישראל ממצרים ואילך, מה עשה הקב"ה חישב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, וצוה לישראל בכל שנה ושנה שיעשו ימי פסח בהשבתת חמץ ובאכילת מצה. וסוד הענין הוא, כי היותר רשע שבישראל אף על פי שירבה להרשיע ולפשוע, אי אפשר לכנוס בהיכל הנ' של טומאה עד שירשיע ויפשיע ד' מאות יום רצופים, ובכל שנה ושנה ל' יום קודם פסח הקב"ה עושה להם לשראל משוא פנים ברוב חסיו, ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטומאה מעט מעט, שיעור חלק אחד משלשים בכל לילה, באופן שבליל ביעור חמץ כל פושעי ישראל עומדים בפתח היכל החיצון מהחמשים, שיעור חלק א' משלשים משיעור הכמות שהיו נכנסין ליל שלשים ואחד קודם הפסח, ובליל פסח אינן נכנסין כלל ועיקר וכולם פטורין ובני חורין, וגזרה חכמתו יתברך להיות חירות נפשותם בל' יום מעט מעט, שלא ירגיש ס"מ כל כך צער ולא יקטרג.

חסד לאברהם, מעין שני עין הקורא נהר נ"ז

ואפשר עוד לומר בהקדמת מורי זקיני הרב ז"ל בחסד לאברהם (עין הקורא נהר נ"ז) וז"ל אחר שיצאו ישראל ממצרים [וכו'] וציוה לכל ישראל בכל שנה שיעשו ימי הפסח [וכו'] ובכל שנה שלשים יום קודם הפסח, הקב"ה עושה להם משוא פנים ברוב חסדיו, ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטומאה, [וכו'], וכולם פטורין ובני חורין עכ"ל. ולפי זה אפשר דכיון שהקב"ה ברוב רחמיו הרבה להטיב ל' יום קודם להוציאנו משערי טומאה עד שבליל פסח אנו בני חורין א"כ העובר עבירה בליל פסח גדול עונו מנשוא וכן בימי הפסח העובר הוא פגם גדול כי ה' ברחמיו הפליא חסיו לנקות ולטהר נפשו והוא אזיל בתר איפכא.

ומכאן תשובה מוצאת למה ששאלו לי בהקדמת מורי זקיני הרב ז"ל דאיך כתב דאם הרשיע ת' ימים רצופים נכנס בנ' שערי טומאה, והלא מר הוא דאמר דבכל שנה ל' יום קודם הפסח הוא המוציא חלק א' בכל לילה וכו'. ולפי האמור אין כאן שאלה דאם ל' יום קודם הפסח החזיק ברשעו והוסיף על חטאתו פשע ויום יום מוסיף על טומאתו אינו בכלל זה ובהשלים ת' יום נכנס להיכל הנ' שערי טומאה.

דבש לפי להחיד"א, מערכת ל'

הטעם שחיוב לעסוק בהלכות פסח עוד 'לפני ימי החג' יותר משאר יו"ט

ועוד יש לומר דדיני פסח עכ"פ צריך להודיעם לעם קודם לפסח שלשים יום, כדי שיהי' להם שהות רב להתעסק בטחינת החטים ואפיית והגעלת כלים וביעור חמץ, דאילו בפסח לית להו תקנתא אי לא עבדו להו כהלכתייהו מקמי הכי.

מה שאין כן בשאר מועדים, דבעצרת ליכא דינים יותר מבשאר יום טוב ובסוכות אף על גב דאיכא מצוות סוכה ולולב אין צריך ללמוד בהם כל כך דינים... ועוד שאין טרחת סוכה ולולב מרובה

ודיין להתעסק בהם בערב החג, ומשום הכי לא בעי לשאול ולדרוש בהלכותיו כל כך זמן קודם.

והא דתניא ששואלין בהלכות פסח בפסח והלכות חג בחג היינו לדרוש בטעמים שבעבורם נצטוינו במועד ההיא וגם כן לדרוש בדברים שאסור ומותר לעשות ביום טוב ותדע דדומיא דעצרת קתי שאין בו הלכו אחרותאלא אלו, וכן שואלין בפסח וחג לא קאמר אלא על הלכות אלו אבל שאר הלכות קודם לכן שואלין ודורשין בהם קודם לפסח ל' יום ובסוכות יום או יומים.

בית יוסף הל' פסח ריש סי' תכ"ט

שאיבת מים שלנו

גדולי הראשונים שאבו בעצמם המים למצות מצוה

מצוה הוא לומר בפה הני מים למצות ולא די במחשבה לבד, וטוב ונכון הוא דוקא יהודים ישאבו מים למצות ולא הגויים, וכן כתב הרב ר' שמואל מפלייז"א, [וכו'], ואולי על כן נהגו קדמונים להיות להם כלים מיוחד למי המצות [וכו'], ואם טורח הוא לו שלא יוכל לשאוב כולם על דרך זקן או חולה, מכל מקום יטריח את עצמו לשאוב מי המצות שצריך לסדר, וכן המרדכי הוא בעצמו שואבן, וכן ראיתי מאדוני מורי ז"ל.

מטה משה

עבודה גדולה היתה שאיבת מים שלנו בצל קדשו של מרן רבינו הקדוש מהר"ט זי"ע, מרן זי"ע הלך אחרי תפילת מנחה ובליווי כל הקהל הקודש, אחרי שאיבת המים שלנו בהדרת קודש, הלכו כל הקהל עם המים ברגל ורקדו בכל אורך הדרך. בהגיעו למקום שיאפו שם המצות למחרתו, הניחו הכדי מים ויצאו כל הקהל בריקוד נלהב לזמן ארוך.

מפי השמועה

אפיית מצות מצוה

בכל פעם שמפסיק באמצע אפיית מצות נכון לומר 'לשם מצות מצוה' עוד הפעם - העיקר בשעת האפי' הוא הכוונה 'לשמור המצות מחמץ' ושמירה זו תהי' לשמה, דהיינו 'לשם מצוות' מצה

מ"ש בשם מוהרי"ל ז"ל לומר בשאיבת מים למצות, לשם מצוה [לשם מצות מצוה], כן הוא בכל העסקים שבהמצות עד גמר האפי'.

ובמקום אחר כתבתי לגבי מה שכתוב [בשו"ע] באו"ח סימן ה' [דבכל פעם בעת שמזכיר שם הוי' יכוין שהוא הי' הוה ויהי' וכו'] שכבוד מו"ח הרב בעל נטע שעשועים זללה"ה אמר שסמך בכך [שלא יתחייב לכוון כן בכל פעם שמוציא את שם ה' מפיו] כמו שבכתיבת סת"מ ק' [ספר תורה, תפילין, מזוזות, קדושים] ובגיטין [שנפסק להלכה שכתיבתן צריך להיות לשמה, ואף על פי כן] די במאמר תחילה לשם [קדושת ספר תורה, או לשם קדושת תפילין וכדו'] כו', וע"ד הראשונה נגרר כל סת"מ שאחר כך, כן הוא בכוונת ההם [המבוארים בשו"ע סי' ה' שצריכים לכוון בעת אמירת שמות הק', יכול לסמוך שיאמר קודם לכן, דהיינו בתחלת היום, שבכל היום כשיזכיר שם הוי' ברוך הוא, כוונתו שהוא הי' הוה ויהי' וכו', וכן בשאר השמות הק', (--------), ואם כן גם באפיית מצות יכול לומר לפני האפי' שכל עשייתו הוא לשם מצות מצוה, ויועיל שאינו צריך לומר כן בכל זמן האפי' והעסק עם המצות].

ולפי זה אחר הפסק [כגון שמפסיק בדיבור או שהולך ליטול ידיו ומשנה מקומו וכדו' כמו שיתבאר לקמן] יש לומר [לשם מצות מצוה, לפני שיחזור לעסוק באפיית המצות] כמו בסת"מ ק' [שאם מפסיק באמצע הכתיבה צריך לומר עוד הפעם שהיא כותב לשם קדושת וכו']. וגם שבכך [אצל אפיית מצות] קיל [החיוב של שמירת המצות לשמה, יותר מן חיוב לשמה המבואר אצל כתיבת סת"ם. ורואין מפורש שחיוב האמירה לשם מצות כו' באפיית מצות, אינו חמור כל כך כמו אצל כתיבת סת"ם] כי משמע שבדיעבד [יוצא ידי חובתו של מצות אכילת מצה] גם אם לא אמר [לשם מצות מצוה] בשאיבה ולא בשום עסק, ולא הוזכר בשולחן ערוך ק' ופוסקים חיוב מאמר [לשם מצות מצוה] בכך, ומה דצריך להיות שמירה [שצריך לשמור את המצות מחשש חימוץ, ושמירה זו צריך להיות לשם

מצוות אכילת מצה, כמבואר בשו"ע. וצריכים לשמור את הקמח או החטים] עכ"פ מלישה או טחינה, [עכ"ז] די בכך בכוונה שמירה למצה [ובדיעבד אין חיוב לומר כן בפיו, כי העיקר הוא הכוונה לשמרו לשם מצות מצה].

גם שיש פלוגתא בדו"ט [בדוכתא טובא] שמה דסבירא לי' לרבים דדי בכוונה, סבירא לי' להרבה פוסקים דצריך לומר בפה, מ"מ במצות מצוה אין צריך לשמה דוקא רק שמירה בשביל מצוה.

ומדת חסידות לומר בפה, מכל מקום בדרך חסידות יש לומר אחר כל הפסק שנוי מקום, או שיחה, היסח הדעת, או שינה, כבסת"מ ק' או גיטין שמעכבד בכך [אצל כתיבת סת"ם ואצל גיטין] גם בדיעבד [אם לא אמר עוד הפעם שכותב לשמה, אחר שהפסיק ע"י שיחה, או היסח הדעת וכדו'].

כל אחד מן העוסקים צריך לומר לשם מצות מצוה בעצמו ואינו מועיל מה ששומע מאחר

וכל אחד ואחד מהעוסקים יאמר בפני עצמו, ולא שייך בכך סגנון שמיעה כעונה, שהרי צריך לומר שעושה לשם מצת מצוה, וכמו שהקפיד הט"ז ז"ל במאמר פירורים יהיו הפקר שלא יאמר מאמר סתוך וכן בכך. שבסת"מ ק' מפורש לפרש המאמר שעושה לשם כו', וכן בכך, ולא שייך בכך שומע כעונה.

ואם אמר יאמר שמעשה פלוני הוה לי' לשם מצות מצוה אין שייכות בכך על עשייתו ונכון לומר על כל עסק בפני עצמו, או לומר כל העסקים שיעסוק בהעסה או העסות הוא לשום מצות מצוה היטב.

מרן הגה"ק מבאטשוטש זי"ע באשל אברהם תנינא

הכנה לחג

וכל ההכנות והתיקונים שעושים ביום ערב פסח לצורך סדר הלילה, כל זה הוא מתיקונא ביתא וישובא, ליחוד קודשא בריך הוא ושכינתי', ומבואר בזוהר שם וזה לשונו" בגין כך [בשביל הכי] ישראל קדישין מתקנין לו ליחוד קודשא ברוך ושכינתי' ביתא כל ההוא יומא כו', [ישראל קדושים מתקנין בתיהם כל יום ההוא], דהא בלילא זיווגא עילאה קדישא אתער ואשתכח הדא הוא דכתיב הוא הלילה הזה לה', [כי בלילה מתעורר היחוד עליון, וזהו שכתוב הוא הלילה הזה לה'].

והצעת השולחן, הסיבה, שעושין ומציירין ומייפין כדרך מנהג ישראל קדושים, בכל תהי' עיקר כוונה לעשות ולתקן ביתא וישובא [ביתו ומקום ישיבתו] לקדושא ברוך הוא ושכינתי'. ועל כן חלילה וחלילה לתקן הסיבה על יד שפחה נכריות, כי אם ישראלית.

יסוד יוסף

מרגלא בפומי' דכ"ק מרן אדומו"ר שליט"א, שעל ידי גודל היגיעה בהכנות לחג הפסח, זוכים על ידי זה שבמשך כל השנה יוכלו ללמוד ולהתפלל במנוחה כראוי וכהוגן.

מפי השמועה

ליל התקדש חג

בליל זה הקב"ה מוציא אותנו מהקליפות

ידוע כל המצות זמניות בבוא הזמן של המצוה נתעורר הדבר שהי' בעת הראשון כשנצטוה המצוה, בחג המצות יצאנו ממצרים והעיקר שיצאנו מן מ"ט שערי טומאה, וכמו כן בכל עת בא חג הנ"ל יואים אנחנו בני ישראל כל אחד מקליפיות, כי לולא הי' חג המצות בכל שנה לא הי' באפשרי לאדם להתחזק בהשם.

מאור עינים

ליל שמורים

ליל שמורים הוא לה'. שאלו להרב רבינו מהרח"ו ז"ל כי בליל פסח אדם משיראל הי' עולם בסולם ונפל ונטלע, ואיך אירע זה בליל שמורים, והשיב הרב ז"ל דהאיש ההוא בלילה ההוא עשה

עבירה ומשום הכי נפל ונטלע. ומדבריו ז"ל מבואר דליל שמורים הוא בזמן שעוסקין במצות, או לפחות כשלא ילך לדבר עבירה, אבל אם ח"ו יעבור עבירה אין לו שמירה. וזה אפשר פשט הכתוב עצמו ליל שמורים הוא לה' ואין שטן ואין פגע רע, וביאר אימתי אני אומר ליל שמורים היכא דהוא הלילה הזה לה'. דהלילה היא מקודשת לשמים וריח עבירה לא עדת בה. אבל בלאו הכי ישיגהו עונו, כי יותר פגם בלילה הזו כמו שנבאר בס"ד.

והנה כתב הרב המופלא מהר"ח בכ"ר דוד אבואלעפיא ז"ל בקונטרס שבסוף ספר אשדות הפסגה (דף י"ח) משם חכם גדול מאד בחכמת הקבלה דכל עבירה שהאדם עושה בחג הפסח עושה פגם גדול יותר משאר הימים עכ"ד. ואפשר לתת טעם לזה במה שכתב רבינו האר"י זצ"ל כי העם הארץ כשחוטא הוא פוגם בעשי' אך בשבת קודש שהעולמות נכללים זה בזה גם העם הארץ פוגם באצילות. ולפי זה בלילה קדושה זו המאירים אורים גדולים יתר מאד, ויש יחוד עליון וקדוש, הפגם גדול בערך הקדושה.

דבש לפי להחיד"א, מערכת ל'

ליל זה נותן כח של שמירה לכל השנה

ליל שמורים הוא לה', פי' הלילה הזאת יש בה כח לתת שמירה על כל לילות מכל השנה, וזה לשון רבים שמורים, קאי על כל הלילות.

תפארת שלמה

ליל פסח מסוגל להכניס אמונה להילדים

פסוק ולמען תספר באזני בנך כו'. דהנה שמעתי מאת הרב המגיד מזלאטשוב, אך ראיתי גם בספרים, כי בספורי נסים פועלים וממשיכין השרש של הנסים לעשות עוד נסים כיוצא באלו, ומאת הרב הנ"ל שמעתי כי באותם האותיות יש החיות והכח של פעלות אלו, כי הכל הוא באותיות של התורה.

והנה כדי להסיר מחשבות רעות פועלים בספור יציאת מצרים, שהיו לישראל שם הרהורי עבודה זרה, וגם אמרו שהיו עובדי עבודה זרה ממש, והקדוש ברוך הוא הצילנו והוציא את אבותינו ממ"ט שערי טמאה אל מ"ט שערי בינה, ובאותו ספור באזני בנו ובן בנו פועלים וידעתם כי אני ה'.

זאת זכרון, פ' בא

יכול מראש חודש ת"ל בעבור זה וגו' שיש מצה ומרור מונחים לפניך וגו'. הנה באמת אף אם התינוק שואל את האב שאלה זו בשאר ימות השנה אז יכול האב ג"כ להשיב להבן כפי הכתוב בתורה, אך דהתוה"ק מורה לנו דכל ימות השנה אף אם יאמר להבן הסיפור יציאת מצרים לא יהיו אז הדברים מתיישבים בלבו ולא יכנסו באזניו כי זה תלוי באמונת הלב ולאו כל מוחא סביל דא, וזה"ש לנו התורה בעבור זה ודרש בעל ההגדה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, ר"ל בליל פסח שאז מתגלין הארת המוחין אשר רומזין לזה המצה והמרור ובזו הלילה מתגלה אור השכל והאמת והאמונה וחופף בלילה הזה על כל זרע ישראל ואז כשתשיב לבנך תשובה זו ותגיד לפניו כל הסיפור הלז אז בודאי יכנסו דברי האב באזני הבן ויאמין באמת ביציאת מצרים, מה שאין כן בשאר ימות השנה שאז החשכות גובר בעולם על ידי זה לא יוכל הבן לקבל דברי אביו ולהאמין בהם. ויהי רצון שיקוים בנו ב"ב כימי צאת מארץ מצרים אראנו נפלאות אמן.

אוהב ישראל

אכילת מצה מביא תיקון האמונה

אלהי מסכה לא תעשה לך את חג המצות תשמור. לבאר הסמיכות נראה כי ידוע שעיקר העבודה זרה היא תערובת הדעות רעות ושבושי מחשבות רעות שבלב האדם, שמסכה הוא לשון תערובת, כמו למסוך יין, שאין דעתן מיושבת בהאמונה והבטחון, פעם יאמין ויבטח בשם ה' ולשעה קלה יסוג אחור, וזה נתקן על ידי אכילת מצה, ובעבור זה בצאת ישראל ממצרים אמונה גדולה היתה בעם, שבאה להם על ידי אכילת המצה, וזה ביאור הכתוב.

מנחם ציון

יש לאדם לעסוק ביציאת מצרים כל הלילה עד אור היום

ומצוה גדולה לספר ביציאת מצרים כל הלילה, כמו שעשו הזקנים עד זמן קריאת שמע של שחרית, וכך יש לעשות לכל אדם לעסוק ביציאת מצרים כל הלילה אם הוא אדם שאפשר לו להיות בלא שינה, ויחשוב בלבו כאילו הוא יצא ממצרים, וכן כל הדברים אשר יעשה בליל זה יעשה בשמחה גדולה כאילו הוא יצא ממצרים, ומכל שכן הלל ושירה ישורר לו יתברך בשמחה ובשפה ברורה, על הגאולה שגאלנו.

גבורות ה', פרק חמשה וששים

ספירת העומר

טעם למה אין מברכין שהחיינו על מצות ספירת העומר

הנה הפוסקים כתבו טעם מפני מה אין מברכין זמן על מצות ספירה, כמו שאנו מברכין על כמה מצות זמניות ע"ש בדבריהם. ולפי הנראה יש לתרץ עפ"י דברי האר"י ז"ל שהאירו עינינו כי בליל א' דפסח האירו מוחין דגדלות וקטנות וכל אורות שיאירו בימי הספירה הם נכנסין על ידי המצות והכוסות רק שאחר כך הם מסתלקיים וצריכים אנחנו לספור ספירה להכניסם על ידי מעשינו אחד לאחד עד חג השבועות כמו שכתוב בזוה"ק והאר"י ז"ל, לכן סרה ממילא הקושיא הנ"ל דלא שייך ברכת זמן כיון שאין כאן בהירות חדש על ידי מצוה זו, כי כבר נעשה הכל בכלל בליל א' דפסח והבן.

עבודת ישראל

אין להסיח דעת מהספירה

מנהג ישראל תורה היא שכותבין באגרתות למספר בני ישראל, לפי שאסור להסיח דעתו מהספירה שצריכין להיות שבע שבתות תמימות, וכמו שכתוב בזוה"ק דצריך דלא יתאבד מיני' חושבנא דא, וכן נהגתי בעצמי לומר כמה פעמים ביום בלי ברכה היום כך וכך לעומר.

מנחם ציון

שביעי של פסח

בשביעי של פסח טוב לשקוד על דלתי הצדיקים

וביום השביעי מקרא קודש יהי' לכם כל מלאכת וגו'. ראוי לתת לב מדוע נצטוינו בחג הפסח גם על יום השביעי שיהי' מקרא קודש ולא בסוכות, הגם שנצטוינו על יום שמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו. ונראה לומר בזה כי הנה כל מיני הרהורים הם בעיקר אמונה, הן כשנולד לאדם ספירות על צדיקי הדור וכן הקושיות שנולד לאדם אפילובתורה כולם הם מאחיזות קליפות שיש בהאדם שהוא על ידי שלא בירר עדיין מידותיו הרעות ועדיין הוא משוקע בתאוות הגשמיות, וצריך תחלה לברר מידותיו מכל סיג ופסולת ועל ידי כך יוכל לבטל הרהורים הרעים, ועיקר בירורי המדות הם בימי הספירה כידוע, והנה ידוע מכתבי קודש שבשבוע הראשונה מהספירה צריך להמשיך מוח החכמה שנפתח בלילה פסח אל המדות, ובשביעי של פסח בא מוח החכמה אל התגלות שאז הוא יסוד צדק המשפיע, והנה ידוע ששבת הוא קודש מפני שאז וא התגלות המוחין מעצם ויום טוב הוא מקרא קודש מפני שאינו מתגלה מוח החכמה מעצמו רק צריכין להמשיך בו המוחין, אכן בשביעי של פסח מתגלה מוח החכמה על ידי שנפתחו המוחין בלילה הפסח ועל כן הוא יום טוב מקרא קודש. ומפני זה אמרו צדיקי דורינו שטוב אז לשקוד על דלתי צדיקים מפני שיכולין להמשיך אז קדושה על כל השנה על ידי התגלות החכמה שמתגלה אז יכולים הצדיקים להפר חכמות האומות ומחשבותיהם הרעות שחושבים על עם ה' ואבדה חכמת חכמיהם.

מאור ושמש, פ' פינחס

התקשרות לצדיקים דוקא ביום זה מסוגל לאמונה

אשר לזאת בעל נפש יחוש לעצמו להתאמץ בכל כוחו טרם נפלו אפי' במשיחא קטנה, להתלות באילן גדול בהר ה', והנה משיחא קטנה הוא אמונה שלימה, ושמעתי מגדול א' מתלמידי מורי זצ"ל שהעת מסוגלת לזה הוא ליל שביעי של פסח ויתחזק עצמו לקשר עתו ומחשבתו בצדיקים הקדושים, וזה הוא תועלת גדול וסגולה אמיתית שביום זה נאמר ויאמינו בה' ובמשה שאמונתם בה' נשלמה על ידי התקשרותם במשה.

מנחם ציון

אחרון של פסח

יום אחרון של פסח ויום שמיני עצרת אמר הרה"ק מוהר"צ [הרבי ר' הירש מרימנוב זי"ע] כי הימים האלו המה בחי' ממוצע בין ימי חג פסח וימי חג הסוכות לימי החול, ולכן מקילין באחרון של פסח בדברים הרבה כמו אכילת קניידלך ועוד, ויושבין בסוכה בשמיני בלי ברכה, והטעם למען שלא נרד פתאום מהקדושה.

בארת המים

בשוה"ט ליל אחרון של פסח תשע"ה שח כ"ק מרן אדומו"ר שליט"א בענין מנהג המקובל שביום אחרון של פסח מקילין הרבה בכמה ענינים, וכמו שמבואר בזרע קודש שיו"ט אחרון של פסח מורה על אחדות ולכן אין מחמירים אחד יותר על חבירו, ובתוך הדברים סיפר כ"ק רבינו שליט"א עובדא פליאה בענין זה ממרן רביה"ק מראפשיץ זי"ע, והאריך עוד בזה, ונעתיק חלק מתוכן דבריו:

יש אימרא חריפא מזקה"ק מראפשיץ זי"ע אשר שמעתי מאאמו"ר זצ"ל ששמע מאביו אא"ז זי"ע אשר שמע מאביו, והוא שמע מאביו זקה"ק משענדישוב, אשר קיבל מאביו זקה"ק מרן מהר"י ממעליץ זי"ע, שהעיד מה שראה אצל אביו מרן רביה"ק מראפשיץ זי"ע אשר בליל אחרון של פסח הי' המנהג שכל העם היו מביאים קניידלעך מבתיהם לבית אביו מרן מראפשיץ והיו מניחים אותו על השלחן, והתבטא רביה"ק מראפשיץ: "דא ליגט וודאי חלב", [דהיינו שבתוך הקניידלעך, נתערב בהם שומן של חלב איסור]. ולא צוה להורידו מעל השלחן, וגם אכל מתוך הקניידלעך ההם.

והנה באמת כל הענין הוא פליאה מאוד, כי הלא זקה"ק הי' רב העיר, וכל העיר אכלו רק משחיטה אחת, והשגחת הניקור הי' תחת הרב, וא"כ האיך הי' ייתכן כלל שיהי' נמצא חלב איסור בזה. ועכ"פ ייתכן לומר בעיקר העובדא כי באמת הי' פלוגתת הפוסקים בדבר אם נאסר משום חלב או לאו, אך יום אחרון של פסח מורה על אחדות כמבואר בזרע קודש, וי"ל בזה כי אפילו אם יש לכל אחד הנהגה שונה כפי מה שקיבל ממסורת אבותיו, והשני סובר שהדין להיפוך, עכ"ז שניהם אמיתיים, ואין פירכא על שום אחד מהם, וזה הוא מה שנתגלה באחרון של פסח שאף על פי שמי שיהי' סובר אחרת מדעתך, צריכים להכיר שגם זה אמת [והאריך עוד רבינו שליט"א בכמה עובדות מצדיקים בענין זה]. ובזה אפשר לומר שיכול להיות דלפי שיטת זקה"ק מראפשיץ הי' הוא מורה לאיסור מחמת חלב, אך פוסקים אחרים היו מתירים אותו, ובכל ימות השנה לא נהג כשיטת הפוסקים ההם להתיר, ולכן הי' דעתו שיש כאן חלב. אך מכיון שהי' זה ביום אחרון של פסח, ושמעתי בשם הרה"ק מצאנז שאמר בשם רבו זקה"ק מראפשיץ שביום אחרון של פסח מקילין הרבה "און ממישט זיך מיט אידן וואס מ'מישט זיך נישט א גאנץ יאר", וענינו הוא להראות שאף על פי שרואים איש ישראל אחר המתנהג כפי דעת פוסקים שלא נתקבל דעתם אצלך, "איז ער נאכנישט קיין גוי", לכן הורה להתיר ולאכול מקניידלעך ההם, כי ביום זה אין להראות שמנהג שאר בני ישראל אינם כדין.

מפי השמועה

מלתא בטעמא

ענינים וטעמים למנהגים שנהגו ישראל קדושים
אשר מקורם טהור מצדיקים קדמונים, מבאר רבותינו

טעם על המנהג לאמירת ההגדה באחרון של פסח

נעילת החג, מנהג ישראל תורה לחזור בשירה וזמרה על כל ההגדה של פסח, וכן נוהגין בבית שענדישוב על פי מנהג מרן הקדוש מראפשיץ זי"ע, והנה מסיימין ההגדה בהפיוט חד גדיא ומשמיה דרבינו הקדוש החוזה מלובלין זי"ע, נאמר דלכן תקנו לסיים ליל הסדר של פסח בפיוט זה, כי זה לחש נגד עין הרע, ורוצין להנצל מעין הרע של המלאכים שהם מקנאים בזרע ישראל עם קדושו בעבודתם בליל התקדש חג, לכן אומרים לחש זו, ודפח"ח, והנה מנהג כמה צדיקים מבית ראפשיץ לסיים בנעילת החג בשמחת תורה בשירת הסליחה מכניסי רחמים שכידוע כבר האריכו בפולמוס אודותיו בגלל התפלה למלאכים שאסור, והאריכו בזה כידוע, עכ"פ אפשר לומר ולסמוך הענין שאחרי סיום שני זמני השנה שעבודת ישראל מעוררת קנאת המלאכים שרואין איך שהארץ ומלואה מתנהגת כפי קדושת ישראל ועל פי קביעתן, ולכן נצרך פעולה שלא יקלקלו ולא יקטרגו, וכמו שנאמר משמיה דהרה"ק רבי אהרן מבעלז זצ"ל שאמר אחרי ימות חורבן העולם במלחמה הידוע, ואמר דהמלאכים צריכין לתת דין וחשבון על שהניחו כזה גזירה על כלל ישראל, עכ"ד, ולכן בודאי צריכין להזהר שלא יקלקלו ולכן מסיימין בתפלת מכניסי רחמים שאולי בזה מתפייסין, ולכה"פ לא יקטרגו, וכן בפסח מסיימין בפיוט חד גדיא של יקלקלו על ידי עינם הרע בעבודת ישראל, ואך ורק יושר יליצו בעדינו חיות אש.

מתוך דברי קודש אצל נעילת החג
אחרון של פסח תשס"ב לפ"ק

בעזרת השי"ת

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ח' לחודש ניסן שנת בשירה ובזמרה (תשע"ז) לפ"ק

מתוך רגשי קודש וחדוה עילאה ובלב מלא גילה ושמחה
כסא דברכתא נרימה להגיש ברכת מזלא טבא וגדיא יאה
אל מול פני הקודש עטרת תפארת ראשינו ונזר תפארתינו

הוד כבוד קדושת מרן אדונינו מורינו ורבינו שליט"א

לרגל השמחה הגדולה במעון קדשו באירוסי בתו הצעירה הכלה הבתולה המהוללה שתחי'

עב"ג הבחור כהלכה החתן החו"ב בנש"ק
מופלג בתורה ויראת שמים וחסידות

כמר **מנחם שלום** שליט"א

בן הרה"ג פאמ"ק מוהר"ר **דוד געלדצעהלער** שליט"א
ראש ישיבת סטריא

בן הרה"צ הישיש רבי יוסף שליט"א האדמו"ר מסאמבור (מאנסי)
וחתן הרה"צ רבי מרדכי לייפער שליט"א האדמו"ר מנאדבורנא (ב"פ)

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין

ויהי רצון שהזיווג יעלה יפה ויזכה אבינו רועינו כ"ק מרן רבינו שליט"א לראות רב ונחת דקדושה ממנה ומכל יוצאי חלציו דורות ישרים ומבורכים מתוך השפעות טובות והרחבת הדעת וסייעתא דשמיא וברכת ה' מלא וינהלנו על מי מנוחות עוד רבות בשנים עדי נזכה לביאת משיחנו במהרה בימינו אמן

כברכת

הנהלת המוסדות וכל קהלא קדישא הדין